

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Lokální identita v malé vesnici (případová studie)

Kokschová Veronika

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Veronika Kokschová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Lokální identita v malé vesnici (případová studie)

Název anglicky

Local identity in a small village (a case study)

Cíle práce

Zhodnotit postavení lokální identity mezi dalšími vnitřními rozvojovými faktory v malé venkovské obci.

Metodika

Východiskem a rámcem práce je problematika lokální identity, tedy identity svázané s konkrétním místem, ačkoli její pojetí má širší než teritoriální (geografický) záběr, a to politický, sociálně kulturní, ekonomický, administrativní. Jde o sociálně konstruovanou formu kolektivní identity jako způsobu, jakým se skupiny místních obyvatel vymezují, ztotožňují a cítí sounáležitost s krajinou a kulturou daného území. Úhel pohledu je zaměřen na integrační funkci lokální identity, která utváří vědomí solidarity a sounáležitosti k místu a členům místní komunity. Lokální identita je zkoumána v malé vesnici (do 200 obyvatel), která dnes není samostatnou obcí, leží v šumavském pohraničí, má bohatou historii a zhruba 20 let zde působí místní muzeum svázané s místním hospodářstvím a lidovým uměním. Empiricky bude zjišťována míra tzv. smyslu místa (tj. identity místa a identifikace lidí s místem) pro místní obyvatelstvo. Smysl místa je pokládán za součást místního sociokulturního potenciálu, který napomáhá (případně však také může brzdit) rozvoji lokality v souvislosti s důvěrou k rozličným vlivným zájmovým skupinám (lokálním i nadlokálním), které reprezentují změny zasahující dané lokální území. Teoretická část práce je založena na odborné literární rešerši, objekt studie je zmapován na základě sekundárního výzkumu (ze zdrojů a dokumentů o vývoji a stavu dané lokality se zřetelem ke geograficko-demografickým a sociokulturním rozvojovým aspektům). Primární výzkum trianguluje základní techniky pozorování a dotazování, začíná kvalitativním přístupem a využije i kvantitativní výzkumnou akci. Závěry práce zhodnocují pozitivní a negativní stránky lokální identity ve zkoumaném objektu s odkazem k lokálnímu rozvoji, resp. jeho vnitřním složkám.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

lokální rozvoj, lokální identita, vesnice, smysl místa, sociologický empirický výzkum

---

Doporučené zdroje informací

Bystřický, V. Přístupy ke studiu regionální a lokální identity. Brno: Masarykova univerzita, 2011

HEŘMANOVÁ, E. – PATOČKA, J. *Lokální a regionální kultura v České republice : kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-347-8.

CHROMÝ, P. – HEŘMANOVÁ, E. *Kulturní regiony a geografie kultury : kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-339-3.

ROUBAL, O. *Biografická identita v pohraničí : teritoriální identita v životních příbězích poválečných osídlenců pohraničí severních Čech*. Praha: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-130-7.

ZICH, F. *Sociální potenciál regionu : (soubor studií)*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2006. ISBN 80-86754-69-3.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Mgr. Helena Hudečková, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 30. 10. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Lokální identita v malé vesnici (případová studie)" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.3.2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Mgr. Heleně Hudečkové, CSc. za odbornou pomoc při zpracování této bakalářské práce a také za trpělivost a podporu, kterou mi po celou tuto dobu prokazovala.

Lokální identita v malé vesnici (případová studie)

Souhrn

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá především pojmy identita, venkov, kultura a endogenní a jiné aspekty lokálního rozvoje. Přiblížena je i demografická struktura obyvatel na Horách Matky Boží. Hory Matky Boží jsou bývalé horní město s bohatou historií a zástavbou z minulého století. Je to část obce Velhartice, která leží nedaleko města Sušice.

Empirický výzkum je proveden dotazníkovým šetřením o lokální identitě. Je zjišťován smysl místa, identifikace lidí s místem a spokojenost s žitím v místě. K základním výsledkům patří, že smysl místa i identifikace místních obyvatel s ním jsou spojovány v první řadě s přírodním potenciálem místa. Identifikace s místem je v dalším pořadí spojena s neformalizovaným sociálním kapitálem, potom s kulturním kapitálem místa a nakonec s formalizovaným sociálním kapitálem, vyjádřeným občanskou angažovaností.

Klíčová slova: Lokální rozvoj, lokální identita, vesnice, smysl místa, sociologický empirický výzkum.

Local identity in a small village (a case study)

Summary

The first part of bachelor thesis covers the theoretical background of local identity. It describes the terms such as identity, countryside, culture and endogenous and other aspects of local development. Theoretical part also covers the demographic structure of Hory Matky Boží. Hory Matky Boží is a part of village Velhartice which is located close to town Sušice. It is a former mining town with a long history as well as with a development from last century.

The empirical research consists of questionnaire survey based on a local identity. The research uncovers meaning of location, identification of inhabitants with this location and satisfaction with living in this location. Basic Outcomes of this survey confirm that identification of local people with this location and its meaning for them are mainly based on natural potential of the location itself. Identification with a place is based on connection with social and cultural capital of the location and also on formalized social capital expressed by the civic engagement.

Keywords: Local development, local identity, village, sense of place, sociological empirical research.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Identita – teritoriálně a kulturně sociální aspekty	14
3.1 Identita.....	14
3.2 Lokální kolektivní identita	16
3.3 Region a regionální identita	16
3.4 Venkov	17
3.5 Kulturní a sociální aspekty regionální a lokální identity	18
4 Endogenní aspekty lokálního rozvoje (se zřetelem k přeshraniční spolupráci). 20	
4.1 Přeshraniční spolupráce jako faktor lokálního rozvoje	21
5 Hory Matky Boží.....	23
5.1 Historie Hor Matky Boží a jejího okolí.....	23
5.2 Geografická poloha obce.....	24
5.3 Demografická charakteristika obce.....	25
5.4 Kulturní dědictví na Horách Matky Boží.....	27
6 Empirická část.....	30
6.1 Metody empirického výzkumu	30
6.1.1 Předmět šetření a jeho převod do dotazovacího nástroje.....	31
6.1.2 Stanovení souboru dotazovaných a výzkumná situace.....	31
6.2 Nástroj vyhodnocování výzkumu	32
7 Výsledky dotazníkového šetření	33

7.1	Základní identifikace výběrového souboru – vzorku dotázaných.....	33
7.2	Znalosti respondentů a jejich zájem o historii Hor Matky Boží (kulturní kapitál)	35
7.3	Obliba vzhledu místa (místní kulturní a přírodní kapitál).....	37
7.4	Využívání místních příležitostí k žití (místní sociální kapitál)	38
7.5	Veřejná angažovanost (místní sociální kapitál)	41
7.6	Pouto k místu žití (identifikace s místem).....	43
7.7	Spokojenost s žitím v místě (identifikace s místem).....	44
7.8	Zhodnocení výzkumu.....	46
8	Závěr práce	48
9	Seznam použitých zdrojů	50

10 Přílohy

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Charakteristika území	24
Tabulka č. 2 – Počet hospodařících domácností na Horách Matky Boží	27
Tabulka č. 3 – Pouto obyvatel k Horám Matky Boží	44
Tabulka č. 4 – Míra spokojenosti s žitím v místě a potřebnost změny.....	45

Seznam grafů

Graf č. 1 – Historický vývoj počtu obyvatel na Horách Matky Boží (v letech 1839-2015)	26
Graf č. 2 – Pohlaví	33
Graf č. 3 – Jak dlouho žije Vaše rodina na Horách Matky Boží?.....	33
Graf č. 4 – Pokud jste se sem přistěhoval/a (zakřížkoval/a jste poslední odpověď 18. otázky), co Vás k tomu vedlo? (zde můžete označit více odpovědí).....	34
Graf č. 5 – Čím byste se pochlubil/a, kdyby k Vám přijela návštěva, která na Horách Matky Boží ještě nikdy nebyla? (1- rozhodně ano, 5- rozhodně ne).....	35

Graf č. 6 – Čím se, podle Vás, nejvíce proslavily Hory Matky Boží?	36
Graf č. 7 – Kolik křížků má Křížová cesta na Horách Matky Boží?	36
Graf č. 8 – Navštívil/a jste někdy muzeum na Horách Matky Boží?	37
Graf č. 9 – Líbí se Vám historická zástavba Hor Matky Boží?	37
Graf č. 10 – Líbí se Vám krajina v okolí Hor Matky Boží?	38
Graf č. 11 – Chodíte na koupaliště na Horách Matky Boží?	39
Graf č. 12 – Navštěvujete fotbalová utkání TJ Hory Matky Boží? (1- vždy, 5- nikdy)	39
Graf č. 13 – Chodíte na pouťovou zábavu, která se koná každoročně na Horách Matky Boží? (1- vždy, 5- nikdy)	40
Graf č. 14 – Chodíte někdy na mše do kostela sv. Jména P. Marie? (1- často, 5- nikdy) ...	40
Graf č. 15 – Navštěvujete kulturní a jiné společenské akce, které se konají na Horách Matky Boží? (1- všechny, 5- žádné)	41
Graf č. 16 – Podílel/a jste se někdy na organizování některých kulturních, společenských sportovních a zábavních akcí na Horách Matky Boží? (1- často, 5- nikdy)	41
Graf č. 17 – Zajímáte se o činnost zastupitelstva? (1- ano, velmi; 5- vůbec ne)	42
Graf č. 18 – Chodíte někdy na zasedání zastupitelstva? (1- vždy, 5- nikdy)	42
Graf č. 19 – Zúčastňujete se voleb do zastupitelstva? (1- vždy, 5- nikdy)	43
Graf č. 20 – Co Vás pojí s bydištěm na Horách Matky Boží? (1- velmi, 5- málo)	43
Graf č. 21 – Jak jste spokojen/a s žitím na Horách Matky Boží?	44
Graf č. 22 – Co byste chtěl/a, aby se na Horách Matky Boží změnilo k lepšímu? (1- není třeba změnit, 5- nejvíce je třeba změnit)	45

1 Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřena na lokální identitu, která nese podstatný význam při rozvoji obcí. Téma jsem si vybrala proto, že vývoj vesnic je různorodý a vede především k důležitým poznatkům pro rozvoj venkova. Tyto poznatky mohou představovat i podstatně důležitou část při rozvoji celého regionu, který má vliv na rozvoj celé země. V této době se především rozvíjejí města a vesnice pomalu ztrácejí svůj význam. Je to v důsledku vývoje měst, která nabízejí mnohem více pracovních míst, lepší vzdělání, profesionálnější zdravotní pomoc, větší šance pro rozvoj sebe samotného a další.

Téma můžeme zkoumat z několika úhlů pohledu a to z ekonomického, politického, administrativního nebo třeba i ze sociálně kulturního. Všechny tyto faktory tvoří lokální identitu, která je předmětem mé práce.

Obyvatelé a jejich sdružení patří mezi důležité pilíře pro fungování vesnic, obcí a celého regionu. Mohou to být třeba dobrovolní hasiči, myslivci, zemědělci nebo jiné spolky, které v obci fungují a podporují ji. Pro naši moderní dobu je typická urbanizace, což představuje mimo jiné stěhování obyvatel do měst a vylidňování vesnic. Z toho můžeme posoudit, že lokální identita v obcích se rychle mění. Přispívají k tomu i specifické vlastnosti, které mnohem intenzivněji reagují na jakékoli změny oproti velkým obcím nebo městským korporacím. Proto je nezbytné, v dnešní dynamicky se rozvíjející společnosti, věnovat pozornost složité hospodářské a sociální situaci na venkově.

Téma jsem zaměřila do lokality, ke které mám velice blízko, takže čerpání informací bude poměrně snadné. Vesnice Hory Matky Boží se nachází v podhůří Šumavy nedaleko šumavského města Sušice („Brána Šumavy“). Zvláště v pohraničí, kam směřuje můj zájem, je otázka lokální identity často zkoumána, neboť tam došlo k výrazné výměně obyvatel. Z tohoto rozmanitého důvodu je pro mě toto téma zajímavé a lákavé.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Tématem mé bakalářské práce je problematika lokální identity, tedy identity svázané s konkrétním místem, které jsem vybrala. Avšak její pojetí má širší než teritoriální (geografický) záběr, a to politický, sociálně kulturní, ekonomický a administrativní. Jde o sociálně konstruovanou formu kolektivní identity jako způsobu, jakým se skupiny místních obyvatel vymezují, ztotožňují a cítí sounáležitost s krajinou a kulturou daného území.

Práce je především zaměřena na integrační funkci lokální identity, která utváří vědomí solidarity a sounáležitosti k místu a členům místní komunity. Cílem práce je zhodnotit postavení lokální identity mezi dalšími vnitřními rozvojovými faktory v malé vesnici, která je pouze součástí větší venkovské obce, ale má bohatou historii.

2.2 Metodika

Lokální identita je zkoumána v malé vesnici (do 200 obyvatel), která dnes není samostatnou obcí a leží v šumavském pohraničí. Vesnice nese název Hory Matky Boží a leží v Plzeňském kraji. Má bohatou historii, a zhruba 20 let zde působí místní muzeum svázané s místním hospodářstvím, řemeslem a lidovým uměním. Teoretická část práce je založena na odborné literární rešerši, zaměřené k pojmu identita a lokální rozvoj (viz 3. a 4. kapitola).

Objekt studie je zmapován na základě sekundárního výzkumu, a to ze zdrojů a dokumentů o vývoji a stavu dané lokality se zřetelem ke geograficko-demografickým a sociokulturním rozvojovým aspektům. Ze studia dokumentů vychází i výběr respondentů pro dotazníkové šetření. Předpisem je – 1 respondent zastupuje 1 domácnost.

Empiricky bude zjišťována míra tzv. smyslu místa (tj. identity místa a identifikace lidí s místem) pro místní obyvatelstvo. Smysl místa je pokládán za součást místního sociokulturního potenciálu, který napomáhá (případně však také může brzdit) rozvoji lokality v souvislosti s důvěrou k rozličným vlivným zájmovým skupinám (lokálním i

nadlokálním), které reprezentují změny zasahující dané lokální území. Primární výzkum se skládá ze základní techniky pozorování a dotazování.

Pozorování je uskutečňováno opakovanými návštěvami autorky práce v tomto místě, ale nesplňuje striktní podmínky výzkumu. Pomáhá avšak interpretovat výsledky výzkumné akce, která je vedena technikou dotazníku.

Volba techniky dotazníkové šetření je rozvedena v oddílu 6.1 Metody empirického výzkumu. V tomto oddílu je též podrobná informace o předmětu a objektech šetření i o způsobu zpracování získaných dat.

3 Identita – teritoriálně a kulturně sociální aspekty

Nejdříve je nezbytné se seznámit s pojmy, které se v práci často vyskytují. Je to důležité pro správné a úplné pochopení teoretické části.

3.1 Identita

Především je nezbytné si vysvětlit pojem identita. Identitu popisují mnohé vědní obory jako je psychologie, etnologie, geografie a sociologie. Význam termínu je ale vždy stejný. Slovo identita pochází z latinského slova *identicus*, což přeložíme jako identický a to znamená totožný nebo stejný. Lokální identita je bezpochyby jedním z nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují rozvoj obce. Má vliv na to, jak se obyvatelům v dané obci žije a jak se bude obec vyvíjet dál (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996).

Pojem je obecné povahy, který se snažilo charakterizovat několik vědců. Například definice od Paasiho nám říká, že obecně můžeme identitu charakterizovat jako sociální proces, který se neustále dynamicky vyvíjí či mění a je neustále konfrontován s různými sociálními aktéry, ať už jsou to ostatní lidé, instituce nebo veřejné mínění (Paasi, 2003). Můžeme ho brát *de facto* jako termín dynamický a v čase proměnlivý. Pevná a neměnná identita znamená problematickou adaptaci a tím pádem sníženou šanci individua na úspěch (Zich, 2010). Bauman zmiňuje, že čím neurčitěji je identita definována, tím lépe pro toho, kdo je jejím nositelem (Bauman, 2002). Podle Vencálka jde o „aktivní, uvědomělý a odpovědný vztah člověka k prostoru, k lidem, kteří v něm žijí, i k sobě samému (Vencálek, 1998).

Castells tvrdí, že na identitu je vyvíjen tlak z několika směrů. Jednak z aspektů, které jsou stálé a neměnné. Řadí mezi to původ, historické události, národnost a víru v boha. Na druhou stranu uvádí, že k vytváření identity přispívají i měnící se faktory jakou jsou mezilidské vztahy a životní prostředí. Z tohoto vyplývá, že identita je vytvářena během našeho života a člověk ji nemá automaticky od příchodu na svět (Castells, 1997). Tím rozumíme promítání vlastních pocitů, postojů a jednání, při němž jedinec vykazuje výraznou odpovědnost za důsledky těchto mentálních i fyzických činností. Je to proces změny stavu, v němž svým výběrem definujeme, kým jsme a kým se stáváme. Vyjádřením

identity realitu spíše vytváříme, než objevujeme v sobě (Temelová, Pospíšilová, Ouředníček, 2012).

Při formování identity je zastoupen jeden významný aspekt, který ji velice ovlivňuje. Jde o geografické (prostorové) uspořádání, které je přirozenou součástí lidského života. Jedná se zejména o místo, které je závislé na přírodních podmínkách a krajině. Základ mohou představovat i podmínky ekonomické, sociální a historické (Temelová, Pospíšilová, Ouředníček, 2012). Důležitým předpokladem pro identifikaci obyvatel s územím (spjatost s územím a územní komunitou) a pro zapojení lidí do společenských, politických, ekonomických a jiných struktur, je dlouhý pobyt jedince v území periferní oblasti velmi často vykazující vyšší míru emigrace, avšak tento proces se nemusí řídit pouze jedním prostorovým vzorcem (do procesu vstupují další faktory prostorové mobility obyvatel jako urbanizace, suburbanizace a další). Ve venkovských oblastech je mobilita lidí zesílena nedostatkem možností pro jejich seberealizaci. Tyto symboly moderní doby mohou na jedné straně zeslabovat míru regionální identity, mohou přinášet absenci hlubších vazeb obyvatel k území, na druhé straně tlak modernizace, nacionalizace a globalizace se může projevit v tendenci vracet se do území k vlastním kořenům. To naplňuje pocit sounáležitosti s místem, integritu. Vytváření vazeb mimo rodiště často posouvá rodný region do pozice „vzpomínkového“ nebo odpočinkového prostoru. Původní region se pak může stát cílem druhého bydlení či destinačním regionem pro relaxační aktivity, především pak ve venkovských oblastech s dobrými přírodními podmínkami. Obyvatelstvo, které zůstává, má velmi často zájem o dění v regionu, je ochotno podílet se na rozvoji regionu a disponuje silným regionálním vědomím. Naopak ekonomicky atraktivní oblasti přilákávají mnoho lidí, kteří přicházejí z periferních oblastí a nevytvářejí si emocionální vazby na dané území. Tato nezakořeněná populace území opouští, což může vyústit v jeho úpadek (Chromý, Skála, 2010).

Jelikož se identita vytváří na každém místě a mění se, může se jich objevit na jednom místě více. Potom se identity překrývají a mohou se doplňovat. Identita tedy nemusí být jen jedna (Bystřický, 2011).

3.2 Lokální kolektivní identita

Pojem identita má několik úrovní od individuální (například v rámci rodiny) přes lokální, regionální, národní až po globální rovinu (Zich, 2010). Všechny úrovně, až na tu individuální, lze shrnout do jedné skupiny a to do kolektivní identity. Ta se formuje prostřednictvím širších kulturních a společenských vzorců. Proces vytváření kolektivní identity nikdy nekončí a zahrnuje v sobě kolektivní paměť. Samotný proces probíhá ve specifickém prostoru, který v sobě nese význam pro sebedefinující skupinu. Co se týká individuální identity, tu můžeme pojmut jako subjektivně konstruovanou realitu (Bystřický, 2011).

3.3 Region a regionální identita

Pod pojmem region si představíme formu územní jednotky určitého místa. V této práci se na něj ale zaměříme v užším slova smyslu. Tento pojem se v průběhu vývoje geografie měnil a vždy byly ovlivněn paradigmaty dané doby (Heřmanová, Chromý, 2009). Zich na regionální identitu nahlíží jako na vztah mezi člověkem a regionem, ve kterém aktuálně žije, případně žil v minulosti (Zich, 2003).

Chromý definuje region jako sociální konstrukt, tedy něco, co není objektivně dané a nezávislé na lidském myšlení, ale je vyjádřením způsobu, jakým společnost formuje prostor, respektive jaký mu dává smysl. Pro všechny typy regionů analyticky rozlišuje čtyři stadia procesu institucionalizace. Pořadí stadií se může v jednotlivých regionech lišit (často také mohou probíhat současně):

1. nabývání prostorového tvaru;
  2. vytváření symbolického „tvaru“;
  3. rozvoj institucí;
  4. zakotvení regionu jako části regionálního systému a regionálního povědomí společnosti.
- Během institucionalizace probíhá budování regionální (lokální) identity, na němž se jednotlivá stadia podílejí rozdílnou měrou a způsobem. Podstatu prostorové identity tvoří jednak její svázanost s ohraničeným územím (vznik především v prvně jmenovaném stadiu) a zakotvenost v určitém čase, na tomto se podílejí všechna stadia uvedená výše (Heřmanová, Chromý, 2009). Ze sociologického hlediska region charakterizuje relativní vnitřní sociokulturní stejnorodost obyvatelstva, vnitřní provázanost jedinců či sociálních

skupin, existence regionální identity a existence hlavního centra regionu. Velmi častým znakem regionu je i kulturní soběstačnost a historická návaznost vývoje území (Patočka, Heřmanová, 2008).

Bystřický ve své práci cituje Paasiho, který uvádí, že region je stále více chápán jako sociální konstrukce a částečně historický proces, ne jako přirozeně daný a stálý (Bystřický, 2011). Je to komplex vznikající regionální diferenciací krajiny, ve které lze rozpoznat dva základní druhy tendencí pro utváření regionu. Zprvu se jedná o osvobozování lidských společností od závislosti na přírodních faktorech (ty jsou z hlediska činnosti lidí vnější, exogenní, působí „shora“) a za druhé je stále silnější uplatňování kulturních aktivit lidských společností (vnitřní, endogenní, působí „zdola“), které představují hospodářské, sociokulturní a občansko-politické aktivity (Hudečková, Ševčíková, Lošťák, 2006).

V některých odborných dílech se rozlišuje pojem region a místo. Chromý tvrdí, že místo se od regionu liší svou každodenností a faktem, že jednotlivci nejsou ve světě sami. Místo je chápáno rozdílem mezi regionem a lokalitou. Z toho plyne, že rozdíl mezi místem a regionem není založen na velikosti plochy těchto prostorových jednotek, ale na jejich každodenním vztahu k jednotlivci. Význam místa je spojen s vnímáním místních obyvatel, ale také s vnímáním jeho návštěvníků. Místo člověka (v prostoru) zaniká jeho smrtí. Region má na druhou stranu dlouhé trvání, je historickým procesem uvnitř společnosti a obsahuje specifický rozměr prostorové struktury společnosti. Geografie ho například chápe jako část zemského povrchu (Jančák, Chromý, Marada, 2003).

3.4 Venkov

V této práci se budeme zabývat identitou, která bude spjata s určitým prostorem. Jedná se o sídlo venkovského typu. Venkov se vyznačuje charakteristicky nízkým počtem obyvatel a malou geografickou rozlohou. Co se týká dostupnosti kulturních, sociálních nebo obchodních služeb, je značně nízká oproti městským prostorům. Venkovská sídla se zaměřují spíše na zemědělskou výrobu, dřevozpracovatelský průmysl a chov dobytka nebo drůbeže. Tento záměr značně liší způsob života lidí na venkově a život ve městech či metropolích.

Venkovská sídla lze identifikovat jako přírodní území, které se nachází mimo město. Pro zjednodušení můžeme teoreticky venkov chápat jako přírodní oblast nacházející se mimo rozsáhlé městské sídliště. Do této oblasti lze teoreticky začlenit všechna lidská sídliště či pouze seskupení lidských obydlí v mimoměstské oblasti. Tyto uvedené skupiny mají rovněž své specifické znaky jedinečnosti (Chromý, Skála, 2010).

Venkovská sídla lze definovat do tří různých velikostních kategorií podle počtu usedlostí. Nejméně obydleným je samota, která je izolovaná od ostatních zemědělských usedlostí. Prostor mezi samotou a prvním nejbližším domem je vyplněn lesy, louky nebo poli. Druhou možností venkovského sídla je víska, ta je ve skupení čtyř až pěti usedlostí. Víska je pokládána za vývojově starší formu některých půdorysných typů vsí. Třetí nejtypičtější kategorií v České republice je vesnice (ves). Kromě usedlostí má také zpravidla i několik domů nezemědělského charakteru, což jsou školy, kostel, hospoda, muzea atd. Tyto tři typy sídel spojují specifické a stejné rysy jako je svázanost s přírodním prostředím než s fyzickým prostorem města, zachovalé kulturní rysy a ustálená struktura sociálních vztahů (Hudečková Lošťák, Ševčíková, 2006).

3.5 Kulturní a sociální aspekty regionální a lokální identity

Lidová kultura tvoří nedílnou součást celkové kultury společnosti v určitém období. V minulosti byla hlavním zdrojem národní kultury a tradic. Jelikož se tradiční lidová kultura vytvářela v období od počátku 18. století do poloviny 19. století, můžeme ji nazývat také jako kultura venkovská (Patočka, Heřmanová, 2008). Lidová kultura samozřejmě zahrnuje i artefakty, které byly vyrobeny v dřívějších dobách. Tuto kulturu můžeme teoreticky rozdělit na složku hmotnou a nehmotnou. Mezi hmotné artefakty patří například lidová architektura, sakrální památky (kláštery, kostely a fary, chrámy, baziliky, katedrály, kříže, boží muka, zvonice, křížové cesty), funerální památky (hřbitovy, hrobky, kostnice, márnice), městská architektura (měšťanské domy, paláce, radnice, městské brány, kašny, podloubí apod.), panská sídla (tvrze, hrady, zříceniny, letohrádky, záměčky), technické vojenské památky (bunkry, katakomby a další), drobné artefakty, historické zahrady, parky a arboreta, archeologické památky, tradiční gastronomie či tradiční výrobní postupy a další prvky, které mají hmatatelnou povahu (Patočka, Heřmanová, 2008).

Nehmotné prvky lze popsat i jako „neviditelné“ prvky lokální kultury, které jsou hůře zmapovatelné a jsou představovány převažujícím způsobem života, náboženským a spolkovým životem, tradičními zvyky a oslavami. Mezi nejtypičtější nehmotné prvky patří lidové písně, tradiční místní tance, místní pověsti a povídky (viz Příloha č. 3 – Hory Matky Boží: Povídka pro mládež - Hoši se bijí), pomístní názvy, tradice nebo lidová slovesnost, která je považována za ostatní nemateriální složky lokální kultury (Patočka, Heřmanová, 2008).

Jedním z typických regionálních kulturních artefaktů je krajina. Kulturní krajinou ve smyslu hmotného prvku lokální kultury lze chápat dochované typické uspořádání a využití krajiny, která byla po několik staletí uzpůsobována potřebám lidí. Lidská sídla, cesty a jiné artefakty vytvářené lidmi, přetvářejí přírodní krajinu v krajinu kulturní. Opakem kulturní krajiny je kulturní infrastruktura území. Oficiálně ji tvoří především kulturní dům či kulturní centrum, místní knihovna, místní či regionální muzeum. Nicméně neoficiálním prvkem kulturní infrastruktury je například hospoda, místní obchod, sokolovna nebo lavičky na náměstí. Neoficiální infrastruktura území v obcích může fungovat jako hlavní jádro místního společenského a kulturního života (Patočka, Heřmanová, 2008).

Lidé, kteří přispívají do kulturního dění v regionu, se nazývají aktéři. Jedná se o iniciátora určité činnosti, který přispívá k rozvoji místa. Aktér nemusí být pouze jedna osoba, ale někdy to bývají i různá sociální uskupení s předem daným záměrem. Patočka a Heřmanová je nazývají také jako solitéři, což jsou osobnosti schopné ovlivnit jednání ostatních. Řadí sem ale i zájmové organizace (myslivci, svaz zahrádkářů atd.), místní organizace politických stran, církev, nadace za záchranu kulturních památek, zájmové kroužky atd. Jedním z nejaktivnějších lokálních aktérů, v oblasti kultury, bývá sdružení místních dobrovolných hasičů (Patočka, Heřmanová, 2008).

4 Endogenní aspekty lokálního rozvoje (se zřetelem k přeshraniční spolupráci)

Endogenní rozvojové potenciály mohou mít velmi různorodou povahu a lze je různě klasifikovat. Vnitřní potenciál regionu vytvářejí především samotní lidé, kteří se k danému místu vztahují. Je to v důsledku jejich aktivního chování a jednání (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2006).

Obyvatelé si vytvářejí své vlastní normy, podle kterých se řídí a vytvářejí tak společnosti ke spokojenosti všech. Výsledkem je pak společnost, která má vlastní identitu, která je nedílnou součástí lokálního (regionálního) rozvoje. Pod endogenními aspekty si můžeme představit následující kapitály, které jsou neoddělitelnou součástí v našem životě. Především jde o kapitál kulturní, sociální a lidský (Bernard, 2011).

Kulturní kapitál představuje jazykové a kulturní dovednosti a schopnosti jedinců. Mezi sociálními třídami existují v těchto schopnostech nerovnosti, které se potom transformují v ekonomické nerovnosti. Lze ho tedy chápat jako souhrn předávaných, většinou také zděděných, pravidel a norem (Jandourek, 2001).

Sociální kapitál je souhrn sociálních kontaktů, kterých může jedinec využít ke svému prospěchu hmotnému nebo nehmotnému (například služby, zvýšení prestiže). Jedinec rozmnožuje svůj sociální kapitál tím, že vyhledává a vytváří nové kontakty s takovými osobami, které samy již nějaký kapitál mají (Jandourek, 2001). Jedná se tedy o vytváření sociální sítě s ostatními obyvateli na daném území.

Lidský kapitál na rozdíl od kapitálu sociálního představuje dovednosti osob, které přímo přispívají vytváření zisku. Tento lidský kapitál si můžeme představit jako souhrn celého lidského potenciálu zahrnující, věk, zdraví, vrozené a nabyté zkušenosti (Jandourek, 2001).

Bernard ve své práci uvádí definici od Flora, Flora a Fey (2004), kteří tvrdí, že do endogenního potenciálu obce patří ještě kapitál přírodní, finanční, politický a infrastrukturní. Přírodním kapitálem se rozumí prostředí, ve kterém obyvatelé bydlí, zahrnuje to krajinu a kvalitu ovzduší. Opakem přírodního kapitálu je kapitál infrastrukturní (Bernard, 2011). Ten je ve Velkém sociologickém slovníku vymezen jako soubor

všeobecných podmínek nezbytných pro příznivý rozvoj soukromého podnikání základních odvětvích. Infrastruktura v tomto pojetí obsahuje energetiku, dopravu, spoje, veřejné služby atd., tedy odvětví zabezpečující chod hospodářství jako celku a figurující jako jeho „trvalé náklady“ (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996).

4.1 Přeshraniční spolupráce jako faktor lokálního rozvoje

Vzhledem ke geografické poloze studované vesnice je zařazen tento oddíl mezi teoretická východiska práce.

K definici přeshraniční spolupráce lze dospět přes rozbor vztahů mezi sousedními regiony. Lze mluvit o společné spolupráci na společné hranici. Regionální spolupráci Dočkal popisuje jako společnou aktivitu regionálních aktérů, která primárně směřuje k oboustrannému rozvoji regionů, ve kterých aktéři působí. Tato spolupráce může být realizována za součinnosti státu, nebo bez této součinnosti. Nicméně i pro kooperaci bez státního vlivu by mělo platit, že veřejný zájem (rozvoj regionu) převažuje nad soukromým (rozvoj aktérů) (Dokoupil, Matušková, Preis a kol., 2012).

Pohraniční regiony jsou diferencovány kombinací polohových a místních faktorů, podobně jako kterýkoliv region. Pohraniční region je však specifický tím, že polohové faktory, které determinují prostorovou periferii, jsou určovány polohou mezi politicky, ekonomicky i sociálně rozdílnými útvary. Přeshraniční region (hranici) můžeme vnímat jako zónu expozice, konfrontace, zónu pro srovnání sousedních systémů. Mnohé faktory přeshraniční spolupráce mohou mít pozitivní i negativní dopady. Protože se však jedná o integrující aspekty řízené, má rozhodující význam lidský kapitál, jeho schopnost poznání možností dalšího regionálního rozvoje příhraničního regionu, jeho poznání a schopnost aktivace endogenního potenciálu regionu s respektováním vnějšího prostředí (Dokoupil, Matušková, Preis a kol., 2012).

Euroregion Šumava

Euroregion Šumava vznikl roku 1993 v Českém Krumlově. Jeho českou součástí jsou okresy Domažlice, Prachatice, Český Krumlov, Strakonice a Klatovy, kam patří Hory Matky Boží (podrobnější charakteristika viz Obrázek č. 3., v Příloze č. 2 – Euroregion

Šumava – Německo a Česká Republika). Vyjmenované okresy mají výrazně podprůměrnou hustotu zalidnění (v průměru okolo 43 ob/km²), a tedy určité prvky homogenity. To je způsobeno umístěním poměrně velké části v chráněné oblasti NP Šumava (Dokoupil, Matušková, Preis a kol, 2012).

Tato spolupráce se skládá z Euroregio Bayerischer Wald – Unterer Inn z Bavorska a Regionalmanagement Mühlviertel z Horního Rakouska. Dohromady s těmito partnery tvoří Euroregion Šumava jeden přeshraniční celek (EUREGIO, 2007, [online]).

Euroregion Šumava je hlavní organizací pro přeshraniční spolupráci a regionálního rozvoje v oblastech: hospodářství, doprava a mobilita, pracovní trh, sociální záležitosti, zemědělství, ekologie a životní prostředí, cestovní ruch, vzdělávání, sport a kultura, transfer technologií a využití energie. Protože se v Euroregionu Šumava nachází rozmanitá a početná flora a fauna, nejvíce aktivit pro přeshraniční spolupráci se týká životního prostředí. Jedná se především o aktivity ekologicky šetrného zemědělství a lesnictví, projekty zaměřené na třídění a následného zpracování odpadu, kontrola míst, kde se často vyskytují černé skládky a ekologické vytápění domů (Dokoupil, Matušková, Preis a kol, 2012).

Výše uvedená spolupráce probíhá v souladu s historií a současností česko-německých vztahů. Po druhé světové válce zde došlo k výrazným přesunům obyvatelstva a občanské přeshraniční spolupráce byly prakticky nemožné. Ale od roku 1993, kdy byl založen Euroregion, se tato situace zlepšila (Zich, 1996).

K rozvoji Hor Matky Boží přispělo například zavedení několika cyklostezek. Vytvořila se dvojjazyčná publikace, určená k prezentaci a propagaci malých obecních či soukromých muzeí (projekt nese název Publikace Malá muzea).

5 Hory Matky Boží

Pro ucelení informací o lokální (regionální) identitě obce a posouzení jejího dalšího vývoje a rozvoje je nutné přiblížit historii dané obce a okolí. Prostřednictvím historického vývoje území lze zjistit, jak se lokální identita nejen utvářela, ale především, jak je ovlivňována v dnešní moderní době.

5.1 Historie Hor Matky Boží a jejího okolí

Zvláště se zaměříme na to, jak se místní společenství formovalo geograficky, environmentálně, ekonomicky, politicky a sociálně.

Hory Matky Boží vděčí za svůj vznik báňským pracím na zlatonosných náplavech a stříbrnosných ložiskách ve svém okolí. Od třináctého století sem touha po nalezení stříbrných, měděných, olovněných a zlatých žil lákala horníky. Avšak teprve soustavné prohledávání terénů, při kterých byly objeveny výchozy žil blízko povrchu, bylo na prahu šestnáctého století podnětem ke stálému osídlení této oblasti. Chvilí po vzniku městečka, privilegiem krále Ludvíka Jagellonského ze dne 12. listopadu 1522, byly Hory Matky Boží povýšeny na „královské horní město“. Zprvu bylo město nazýváno Stříbrnými horami u Velhartic, záhy však Mariánskými horami či Městečko naší milé Paní. Jí byla Kristova matka Marie, do jejíž ochrany první obyvatelé, jako své patronce, světili své životy, zasvětili jí kapli a později kostel a jejím jménem nazvali své město. Pannu Marii s horníky vyobrazili i do erbu (znaku) města (viz Obrázek č. 1 v Příloze č. 2 - Erb Hory Matky Boží). Od té doby uplynulo necelých 494 let, výročí, kterým se nemůže pochlubit příliš mnoho obcí na českém venkově (Majer, 1997). Do dnešní doby nebyl status města Horám Matky Boží odebrán, ačkoli nejsou samostatnou obcí.

Nad kopulí zprvu dřevěného a později zděného kostela Jména P. Marie na Horách Matky Boží přecházela staletí a v nich události, příznivé i tragické, se střídavým působením na osudy lidí žijících pod střechami městečka s ochranou Matky Boží. Když nečetné křemičité žíly s obsahem zlata a stříbra byly vydobyty, obyvatelé museli hledat náhradní zdroje obživy. Mnozí odcházeli za prací jinač, obyvatelé se začali věnovat různým řemeslům z důvodu nedostačující obecní zemědělské půdy. Nejrozšířenější byla výroba dřevěné a kožené obuvi, která fungovala až do roku 1996, ale to nebylo jediné řemeslo,

kterým se místní obyvatelé živilí (Kopp, 2008). Vyskytovaly se zde řemesla jako například spřádání vlny a punčochářství, zhotovování dýmek, domácí výroba perleťových knoflíků, šití košil a límců, výroba krabiček pro sušickou sirkárnu, zhotovování nebozezů, mravenečkářství a podobně (Majer, 1997).

Někdejší slavnou minulost, kterou zažila hornická činnost, připomínají dnes už jen četné stopy a pozůstatky v blízkém okolí. Vesnice si až do dnes zachovala historickou zástavbu a díky své poloze, která je vzdálená od hlavních komunikačních sítí, zůstává klidnou oblastí vhodnou pro odpočinek a rekreaci.

5.2 Geografická poloha obce

Hory Matky Boží leží na jihu Čech v Šumavském předhůří a jsou situovány 36 km od německých hranic (viz Obrázek č. 5 – Vzdálenost Hor Matky Boží od Německa). Spadají pod obec Velhartice, která se skládá ještě z Jarkovic, Braníčkova, Drouhavče, Chotěšova, Konína, Nemilkova, Radvanic, Stojanovic a Tvrdozlavi. Z těchto částí jsou Hory Matky Boží nejznámější. Největším a nejbližším městem je již zmiňovaná Sušice, která je současně obcí s rozšířenou působností (podrobnější charakteristika viz Tabulka č. 1 - Charakteristika území) a je vzdálená přibližně 11 km.

Bývalé horní město leží ve výšce 637 m na úpatí lesnaté hory zvané Kalvárie (726 m) a pod vrchem masivu Křížovka (765 m) (Bernard, 2003, [online]). Svoji rozlohou (106,48 ha) je nejmenší obcí v okrese Sušice. V okolí vsi je nápadná velká rozloha pastvin a neplodné půdy (Hanzík, 1995).

Tabulka č. 1 - Charakteristika území

Územní jednotka	Obec (LAU 2)	Obec s rozšířenou působností	Okres (LAU 1)	Kraj (NUTS 3)	Oblast (NUTS 2)	Území (NUTS 1)
Hory Matky Boží	Velhartice	Sušice	Klatovy	Plzeňský Kraj	Jihozápad	Česká republika

Zdroj: ČSÚ - vlastní úprava

5.3 Demografická charakteristika obce

Původ „Horáků“ sahá až do Bavorska. Je to viditelné i na náhrobcích horáckého hřbitova, kde se často vyskytují německá příjmení jako Löffelmann, Hofman, Vilhem, Kopp, Stegbauery, Valdman, Visinger, Hosnedl, Rajtmajer, Englmajer a další. Z kroniky můžeme odvodit, že tito osídlenci z vyšších poloh Šumavy přicházeli na Hory po odchodu horníků ve druhé polovině 18. století a životem v českém prostředí se postupně počestili. Byli to většinou chudí horalé, pracovití, s osobitým vztahem k lesu, k dobytku, k políčkám. Přinesli s sebou i některá nová řemesla a dovednosti. Vzájemně si pomáhali a byli i zbožní. A podle královeckého hesla „žádný pán, žádný kmán“ neměli v oblibě jakoukoliv vrchnost (Kopp, 2008).

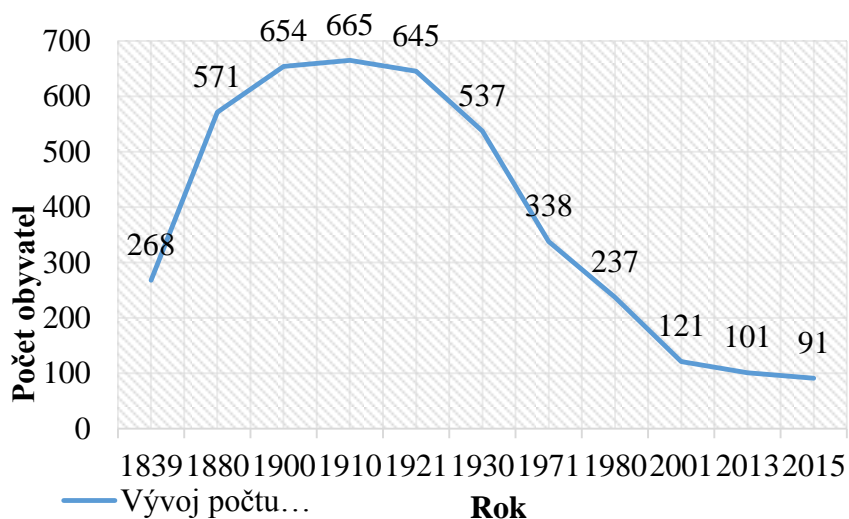
V kronice se můžeme dočíst, že na Horách roku 1654 bylo 29 domů. Počet obydlí se samozřejmě stále zvyšoval, ale až do roku 1984. Bylo to v důsledku prováděného geologického průzkumu, který v okolí Hor našel stříbrnou rudu. Proto byla pozastavena výstavba chat a vesnice má sjednocený zastaralý nádech minulého století (Hanzík, 1995).

V roce 1921 bylo provedeno sčítání lidu. Bylo napočítáno 114 domů a 645 obyvatel, většina byli Češi, jinak zde bydlel jeden Němec a Slovák. Z toho bylo 599 katolíků, 3 občané věřili v judaismus, 21 obyvatelů věřilo v církev československou a 3 občané církvi českobratrské. Ostatních 17 obyvatel bylo bez vyznání (Hanzík, 1995).

V grafu č. 1, který se jmenuje Historický vývoj počtu obyvatel v obci (v letech 1839-2013), je vidět nárůst obyvatel v devatenáctém století. Je to v důsledku industrializace a urbanizace – dosavadní síť sídel se zhušťovala a upevňovala, průmysl se dostal i na venkov (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2006). V roce 1914 všichni muži z Hor Matky Boží do 42 let museli narukovat do války. Od té doby se život ve vesnici zhoršoval. Zvyšovaly se daně za komín (z 60 haléřů na 80 haléřů), v zimě se ve škole nemohlo vyučovat, jelikož zde byl nedostatek uhlí. V roce 1918 na Horách řádila španělská chřipka, která si vyžádala 16 obětí. Mezi roky 1920 až 1930, je náhlý úpadek počtu obyvatel, a to z důvodu ukončení války a nedostatku pracovních míst v okolí. Proslulé obuvnictví začalo také stagnovat a přibývalo nezaměstnaných. Polovina švadlen, které se specializovaly na šití košil a límců pro továrny, byly propuštěny (Hanzík, 1995). Od roku 1930 je úpadek výraznější, jelikož začíná chaos v celém pohraničí, krajem zmítá zdvihání pravice, úteků českých obyvatel

před německými kolaboranty a začínající hrozící válkou. V roce 1938 byla odtržena značná část Šumavy a Pošumaví a připojena k Německu. Hranice mezi Německem a Čechy vedla Sušicí. Na jaře v roce 1945 se vracejí zabrané části Šumavy zpět do Čech, německé obyvatelstvo je vysídleno, ale i tak o pohraničí není zájem. Jde o tzv. rychlý růst základní urbanizace, která obsahuje snižování počtu obyvatel v obcích do 5 000 obyvatel (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2006). V druhé polovině dvacátého století obyvatelé začínají opouštět venkov a stěhují se do malých a středních měst. Je to především v důsledku rušení, slučování a přemísťování nejmenších průmyslových závodů, která byla dříve umístěna ve větších vesnicích a nejmenších městech (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2006). Lidé se bojí dalších bojů a radši se stěhují do vesnic a měst, které jsou dál od hranic. V roce 1970 se tento stav stává mírnějším. Většina cest „horáckých emigrantů“ končí v Plzni a tam se usazují. Na Hory Matky Boží se vracejí už jenom pouze z důvodu rekreace, odpočinku a za přáteli. Po roce 1989 se po stržení železné opony vrací na Šumavu život a turistika (Hanzík, 1995). Od roku 2001 je pokles obyvatel zanedbatelný. Není zde výrazná migrace a z obyvatel Hor Matky Boží se stávají starousedlíci. Tendence ve vývoji obyvatelstva v Horách Matky Boží vykazuje tedy setrvalý klesající stav.

Graf č. 1 – Historický vývoj počtu obyvatel na Horách Matky Boží (v letech 1839-2015)

Zdroj: Hory Matky Boží, Výpis z kroniky obce Hor Matky Boží od Karla Poláka, ČSÚ a Obec Velhartice – vlastní úprava

Na Horách Matky Boží je celkem 56 hospodařících domácností. Nejpočetnější položkou jsou jednočlenné hospodařící domácnosti, těch je tu až 32. Zastoupení dvoučlenných rodin je zde výrazně nižší, pouze 12 domácností. Tříčlenné a čtyřčlenné domácnosti jsou tu po pěti. Vícečlenné domácnosti se tu nevyskytují.

Tabulka č. 2 – Počet hospodařících domácností na Horách Matky Boží

Počet hospodařících domácností			56		
Počet členů v domácnosti	Jednočlenná domácnost	32	Typ hospodařících domácností	Domácnost 1 rodina	23
	Dvoučlenná domácnost	12		Domácnost - 1 úplná rodina – bez závislých dětí i bez dětí	9
	Tříčlenná domácnost	5		Domácnost - 1 úplná rodina – se závislými dětmi	7
	Čtyřčlenná domácnost	5		Domácnost jednotlivce	32
				Vícečlenná nerodinná domácnost	1

Zdroj: ČSÚ, Veřejná databáze – vlastní úprava

5.4 Kulturní dědictví na Horách Matky Boží

Jelikož má vesnice hlubokou historii, můžeme najít mnoho artefaktů z odlišných staletí. Rozmanité hmotné i nehmotné výtvoř jsou zaznamenány a vystaveny v muzeu Hor Matky Boží nebo v místní kronice. Výtvoř se vztahují většinou k hornictví a místnímu hospodářství (viz Příloha č. 3 – Hory Matky Boží: Povídka pro mládež - Hoši se bijí, autor Vojta Beneš).

Mezi turisticky nejzajímavější místa patří čtyři kilometry dlouhá naučná stezka Důlní činnosti v okolí Hor Matky Boží (viz Obrázek č. 8 v Příloze č. 2 – Informační tabule naučné stezky). Stezka je zprovozněna od roku 2000. Má celkem dvanáct zastavení. Začíná se v muzeu a poté se prochází vyhlídkou na Kalvárii, vyhlídkou „v Holubu“ až ke Křížové cestě. Dále je vedena kolem kaple Proměnění páně až ke kostelu Jména Panny Marie, o kterém se pouze spekuluje, kdy byl postaven, předpokládá se ale rok 1637. Pak je zastávka u Měšťanského pivovaru a je vedena k hlavnímu pásmu odvalů a šachet. Zajímavá zástávka je u repliky hornického těžného zařízení (viz Obrázek č. 2 v Příloze č. 2 – Replika důlního zařízení na Horách Matky Boží). Hned vedle je další hlavním pásmo šachet.

Předposlední zástavkou je vyhlídka „Na plášti“ a stezka končí vyhlídkou „U borovičky“ (Kopp, 2008).

I když je vesnice poměrně malá, bývalo zde hodně kulturních a společenských spolků. Byla to například Dělnická tělovýchovná jednota založená roku 1920, ve které bylo 70 členů. Kromě pravidelného cvičení pořádala DTJ i veřejné divadelní vystoupení. Působil zde i Spolek ochotníků K. Tyla, který byl založen v roce 1896. Spolek měl v této době přibližně 60 členů a herci hráli zdarma pro potěšení své i dalších občanů. Mezi další produktivní skupiny patřil Okrašlovací spolek, který si vzal za úkol zřízení parku na náměstí a který dal roce 1920 podnět postavení pomníku obětem první světové války (viz Obrázek č. 6 v Příloze č. 2 – Pomník pro padlé ve válce (1914-1918) na Horách Matky Boží). Fungovalo zde i Sdružení katolické mládeže a Čtenářská beseda (Kopp, 2008). Po druhé světové válce k obnově těchto spolků nedošlo. V roce 1957 bylo založeno ve vedlejší vesnici Drouhaveč Jednotné zemědělské družstvo, které dnes patří soukromníkovi (Hanzík, 1995). Dodnes se udržuje pouze fotbal TJ Hory Matky Boží.

Muzeum Hory Matky Boží a Křížová cesta

Muzeum vzniklo v srpnu roku 1995 jako stálá expozice historie bývalého královského hornického města a západní části šumavského regionu v okolí Sušice. Muzeum se zřídilo pro budoucnost zachovat upomínky na způsob života hornického a později řemeslnického městečka. Muzeum vzniklo v prostorách bývalé Mateřské školy u náměstí. Výstava muzea nabízí historii hornictví, historii řemesel v královském horním městě a světničku výminkáře. Ve světničce výminkáře můžeme vidět vybavení domácností předků se zajímavou ukázkou výminkářské smlouvy. V muzeu je k vidění i staré zemědělské nářadí a mnoho jiných artefaktů. Dokladem bohaté kulturní a společenské činnosti je divadelní opona spolku J. K. Tyla z roku 1900 s vyobrazením samotného městečka (viz Obrázek č. 7 v Příloze č. 2 – Malovaná opona Hor Matky Boží), kterou namaloval malíř Valdman z Velhartic. Součástí prohlídky muzea je i zhlédnutí videokazety o historii Hor Matky Boží a jejího okolí (Bernard, 2003, [online]).

Na hoře Kalvárie je také umístěna Křížová cesta, která se skládá ze čtrnácti rozmístěných výklenkových kapliček okolo ústřední Kaple Proměnění Páně. Kaple byla postavena v 1842, ale vysvěcena byla jedenáct let poté. Byla postavena na popud místních měšťanů,

kteří se modlili ke křížku, který býval na jejím místě. Jméno má po jednom osudovém dni, kdy právě na svátek Proměny Páně vypukl na kopci Kalvárie oheň a hrozilo vypálení celé vesnice. Všichni obyvatelé se ten den ke křížku modlili a požár byl šťastně uhašen. Kaplička byla postavena jako poděkování za ochranu města před požárem a morem. Rozmístění čtrnácti kapliček odpovídá vzdálenosti křížové cesty v Jeruzalémě. Vzdálenost vyměřil (odkrokoval) farář P. Fortunát, který byl na návštěvě ve Svaté zemi a cestu si sám změřil (Hanzík, 1995).

6 Empirická část

Po teoretických a historických kapitolách, které patří k místu Hory Matky Boží, následuje praktická část, která zahrnuje vlastní empirické šetření. Cílem je zjistit lokální identitu v místě zkoumání.

6.1 Metody empirického výzkumu

Metod, jak zkoumat lokální identitu, je mnoho. Autoři uvádějí, že se nedá říci, že by nějaké ukazatele byly brány jako základní, je to nemožné určit z hlediska rozmanitosti oblastí. Proto záleží na výzkumníkovi, jaké ukazatele bude brát jako důležité pro daný výzkum. Dalším obecným problémem je otázka hodnocení vývoje prostoru. Území se totiž v čase mění a vyvíjí se i intenzita jejich působení. Z hlediska vývoje lze identifikovat území, které překonalo své polohové nevýhody a jeho pozice v regionálním systému se zlepšuje nebo naopak se jeho pozice v čase zhoršuje. Výzkum vývoje samozřejmě naráží na problémy s nedostatkem retrospektivních dat, zvláště za časově vzdálenější období, ale také na srovnalost dat či změny administrativního členění. Mezi obecné metodologické problémy patří také volba regionální úrovně, na níž bude sledování prováděno. Tento problém je v zásadě podmíněn cílem daného sledování, který zároveň určuje i pojetí výzkumu (Novotná, 2005). V našem případě odhlédneme od možnosti sledovat vývoj. Budeme sledovat pouze stav.

S diskuzí o sledování regionálních úrovní a pojetí výzkumu přímo souvisí také aplikace tzv. objektivních a subjektivních metod výzkumu. Objektivní metody jsou založeny na sledování objektů, s možností využití kvantitativních metod, tedy metod využívajících matematický aparát jako jsou statistické metody a matematické modely. Toto šetření shromažďuje velké množství informací, které nezasahují problematiku do hloubky. Naopak subjektivní metody výzkumu prioritně vychází z vnímání reality subjekty (člověkem nebo institucemi) v širším slova smyslu. Pozice regionu je z geografického hlediska vnímána jednotlivými osobami a skupinami odlišně. Je to podmíněno hodnotovou stupnicí daných osob či skupin obyvatel a firem, informacemi, zkušenostmi, apod. V této metodě využíváme kvalitativní sběr informací. Znamená to hluboké sledování jednoho nebo malý počet objektů. Je to například studie vesnic, jednotlivých hospodářství, zemědělského podniku nebo rodiny (Novotná, 2005).

Z výše uvedených charakteristik metod empirického šetření dle Novotné je vybraná subjektivní metoda, která využije dotazníkového šetření (viz Příloha č. 1 – Dotazník na lokální identitu Hor Matky Boží). Zjišťuje subjektivní názory respondentů, které se týkají jejich lokální identity.

6.1.1 Předmět šetření a jeho převod do dotazovacího nástroje

S respektem k pravidlům tvorby dotazníku, o kterých pojednávají všechny základní metodologické prameny (v této práci byl použit zejména Janoušek, 1986), byl vytvořen dotazník, který obsahuje celkem šest okruhů zjišťování lokální identity a okruh identifikace – dotazované osoby a jejich spjatosti s místem:

- a) základní identifikace (pohlaví, věk, usazení rodiny v místě, hrdost – chloubu), (otázky č. 15, 18, 19, 21, 22),
- b) znalost místní historie (otázky č. 1, 3, 4),
- c) obliba vzhledu místa (otázky č. 2, 6),
- d) využívání místních příležitostí k žití (otázky č. 5, 7, 8, 9, 10),
- e) veřejná angažovanost (otázky č. 11, 12, 13, 14),
- f) pouto k místu žití (otázka č. 17),
- g) spokojenost s žitím v místě (otázky č. 16, 20).

Vytvořený dotazník byl podroben předvýzkumu na patnácti respondentech. Vyhodnocení předvýzkumu ukázalo, že je třeba z výběrového souboru odebrat skupinu dotazovaných lidí pod osmnáct let z důvodu nemožnosti kvalitního zodpovězení některých otázek těmito respondenty. Byla potvrzena vhodnost škálování odpovědí pro uzavřené otázky dotazníku. Tato škála se nejčastěji udává v číslech 1, 2, 3, 4, 5, které mají význam jako hodnocení ve škole. Pro lepší pochopitelnost zaznamenávání odpovědí je u každé otázky zvlášť uvedená přesná specifikace hodnotící škály.

6.1.2 Stanovení souboru dotazovaných a výzkumná situace

V tomto výzkumu byl použit záměrný výběr podle výběrového kroku - každý respondent musí být z jedné hospodářící domácnosti a musí mu být minimálně osmnáct let.

Celkem se dotazníky tedy distribuovaly 56 obyvatelům. Je to maximálně možný počet respondentů, kteří odpovídali daným kritériím. Zpět se výzkumníkovi vrátilo 54 dotazníků

(96,4% návratnosti). Takto velká úspěšnost se podpořila osobní distribucí a následným sběrem dotazníků od respondentů, což provedl výzkumník.

Šetření a zpracovávání údajů probíhalo v rámci dvou týdnů na přelomu ledna a února 2016. Výše zmíněná návratnost nebyla stoprocentní, jelikož dvě domácnosti nebyly ochotny dotazník z odlišných důvodů vyplnit.

6.2 Nástroj vyhodnocování výzkumu

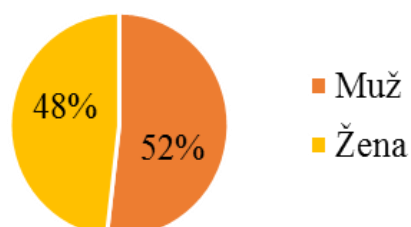
Následnou etapou v šetření je zpracování údajů, zahrnující kódování, přepis a vyhodnocení údajů formou tabulek nebo grafů. Údaje z tohoto výzkumu byly zadávány do excelového sešitu (Excel Wokrsheet 2013) a následně číselně a graficky zpracovány.

7 Výsledky dotazníkového šetření

7.1 Základní identifikace výběrového souboru – vzorku dotázaných

Graf č. 2 - Pohlaví

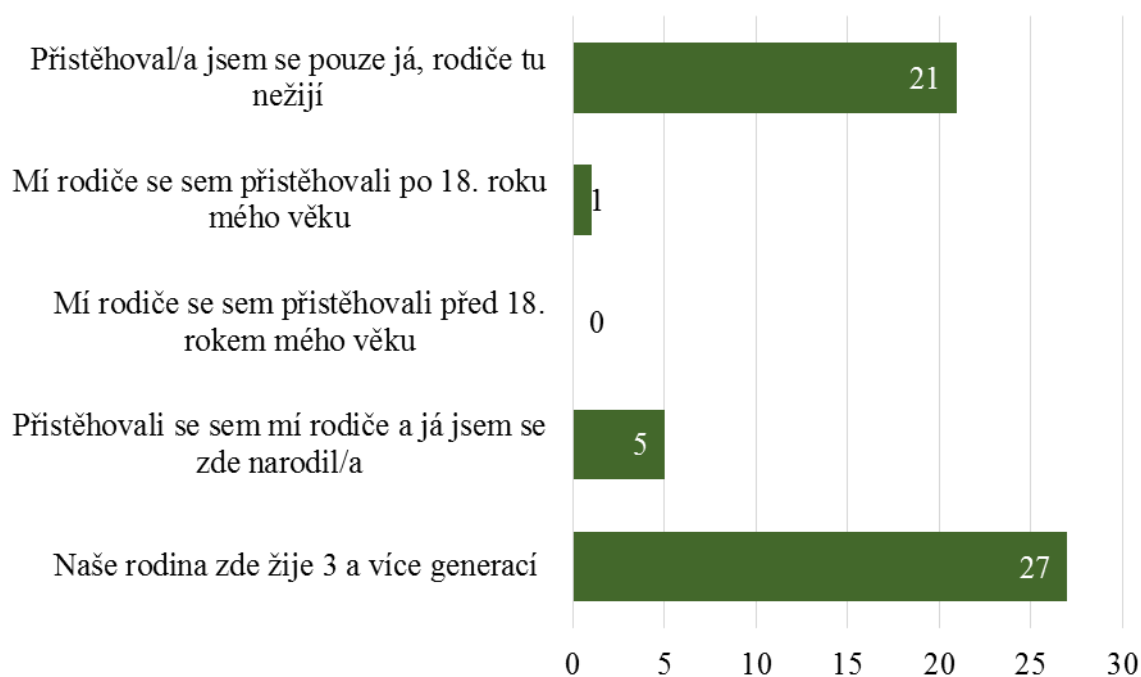

Celkový průměrný věk všech dotazovaných je 50 let. Muži tento průměr zvyšují, jejich věkový průměr se přiblížil k 54 letům. Ženy prokazují menší věkový průměr o 6 let (48 let). Nejmladší dotazovaný respondent byla 21 letá žena a

nejstarším respondentem byla také žena, a to ve věku 80 let.

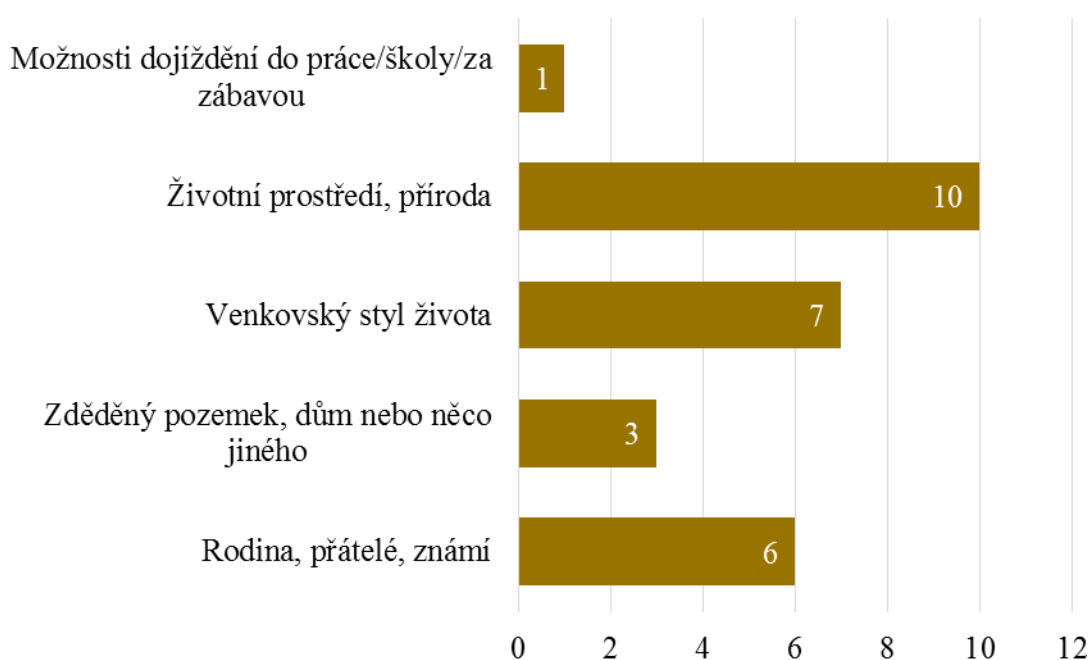
Na Horách Matky Boží jsou nejvíce zastoupeny rodiny, které zde žijí tři a více generací (50%). Naopak 38,9 % respondentů se sem přistěhovalo bez rodičů, 9% zde žije jako druhá generace. Jeden respondent se přistěhoval s rodiči již jako dospělý.

Graf č. 3 – Jak dlouho žije Vaše rodina na Horách Matky Boží?

Ti, kteří se přistěhovali, doplňovali odpověď tím, co je k tomu vedlo. Jak je vidět v grafu č. 4, nejčastější odpovězenou variantou bylo životní prostředí a příroda. Tu zakroužkovalo 37%. Dalším důvodem byl venkovský způsob života (26%). Velice překvapující zjištění bylo to, že 22% respondentů se na Hory Matky Boží přistěhovala za rodinou, přáteli a nebo zámými. Z důvodu zděděného pozemku se sem přistěhovalo 11% respondentů a pouze 4% (1 respondent) se na Hory přestěhovali z důvodu lepší možnosti dojíždění do práce, školy nebo zábavou.

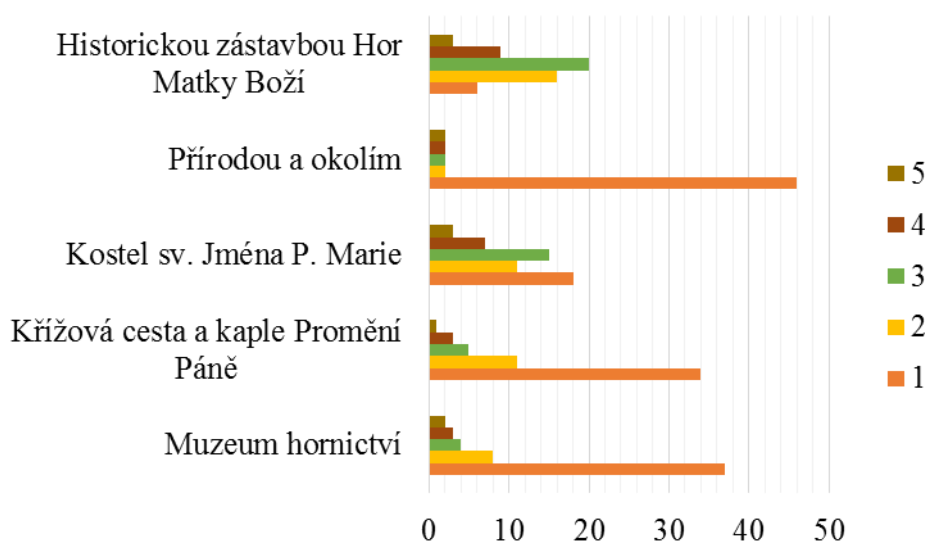
Graf č. 4 – Pokud jste se sem přistěhoval/a (zakřížkoval/a jste poslední odpověď 18. otázky), co Vás k tomu vedlo? (zde můžete označit více odpovědí)

V následujícím grafu č. 5 je znázorněno, na co jsou místní obyvatelé hrdí a čím by se pochlubili známým, pokud by přijeli na Hory Matky Boží. Nejčastější odpovědí bylo „Přírodou a okolím“ (46 hlasů rozhodně ano), až na druhém místě se umístilo „Muzeum hornictví“ (37 hlasů rozhodně ano) a těsně za ním „Křížová cesta a kaple Proměnění Páně“ (34 hlasů rozhodně ano). Pouze 6 obyvatel by se rozhodně pochlubilo „Historickou zástavbou Hor Matky Boží“. Ta se dle odpovědí respondentů umístila na nejméně atraktivním místě. Do kolonky: „Něčím jiným, čím...“ nejčastěji doplňovali, že by se pochlubili naučnou stezkou (4 respondenti), sportovním areálem (3 respondenti) či hasičským sborem (1 respondent).

V tomto případě volili respondenti jednu až tři odpovědi, neboť celkový počet provedených voleb je 131 (v hodnotě rozhodně ano). Tato poslední otázka zařazená do oddílu 7.1 je zároveň indikátorem smyslu místa.

Graf č. 5 – Čím byste se pochlubil/a, kdyby k Vám přijela návštěva, která na Horách Matky Boží ještě nikdy nebyla? (1- rozhodně ano, 5- rozhodně ne)

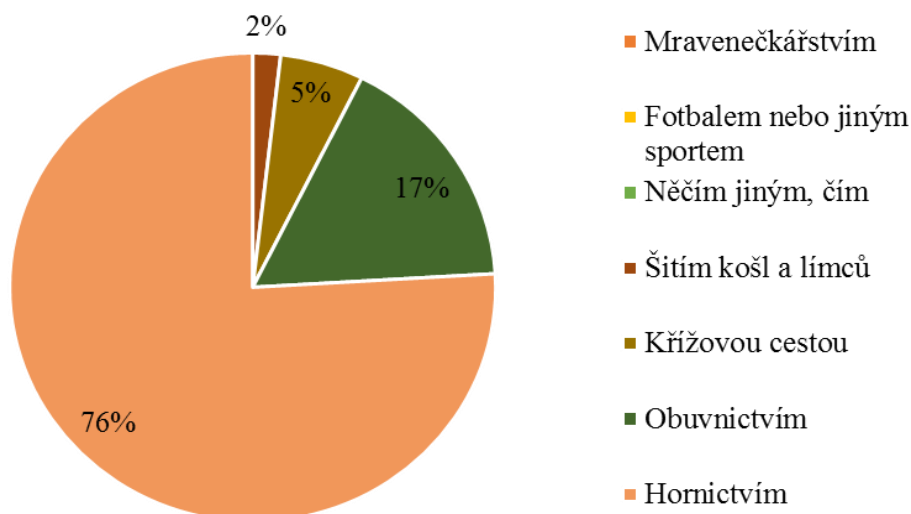

7.2 Znalosti respondentů a jejich zájem o historii Hor Matky Boží (kulturní kapitál)

První otázky v šetření byly sestaveny za účelem prověření znalostí respondentů. Týkaly se historie hornického města. Představují součásti kulturního kapitálu, vázaného na jednotlivce.

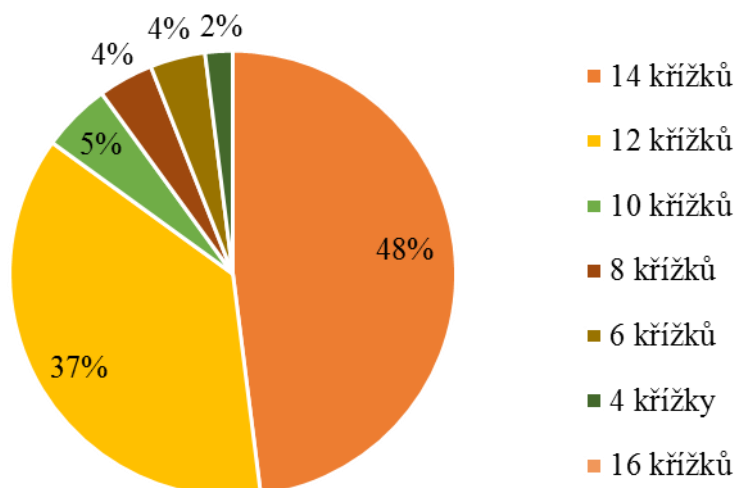
V níže uvedeném grafu č. 6 je vidět, že správnou variantu proslavení hornictvím zvolilo nejvíce respondentů (76%), a to především ti, kteří zde žijí delší dobu. „Obuvnictví“ zvolilo pouze 17% respondentů. I to proslavilo Hory Matky Boží, ale na základě toho, že hornictví zaniklo. Takže jeho historie už není tak důležitá pro město jako takové. Třetím nejpočetnějším výčtem byla „Křížová cesta“, kterou zvolilo 5% respondentů. Pouze 2% označila „Šití košil a límců“. Ostatní možnosti, jako je „Mravenečkářství“ a „Fotbal nebo jiný sport“, nebyly vůbec vybrány. Respondenti ani jednou nezvolili poslední odpověď, kde mohli napsat dle svého názoru jinou aktivitu nebo událost, kterou se Hory Matky Boží měly proslavit.

Graf č. 6 – Čím se, podle Vás, nejvíce proslavily Hory Matky Boží?

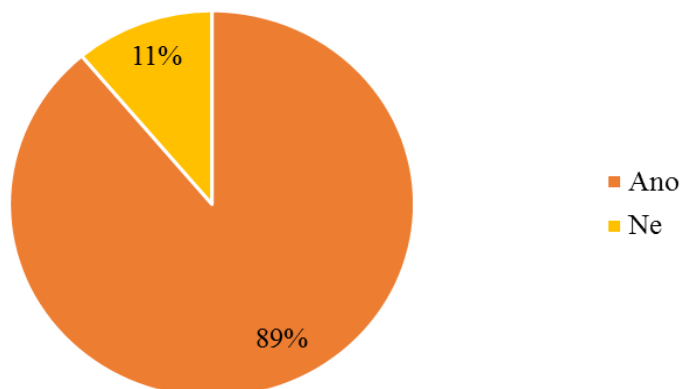
Druhou otázkou po znalostech bylo zjišťováno, zda obyvatelé vědí, kolik výklenkových kapliček (křížků) má Křížová cesta, která patří mezi turisticky nejvýznamější památky v okolí Hory Matky Boží. Výsledek této otázky byl zanesen do grafu č. 7. Pouze 48% procent obyvatel odpovědělo správně, to je „14 křížků“. Druhá nejčastější odpověď byla „12 křížků“, všechny další možnosti byly vybrány v rozmezí od 5% do 2%, „16 křížků“ nevybral nikdo.

Graf č. 7 – Kolik křížků má Křížová cesta na Horách Matky Boží?

Z vyznačených výsledků v grafu č. 8 je zřejmé, že naprostá většina dotazovaných navštívila místní muzeum.

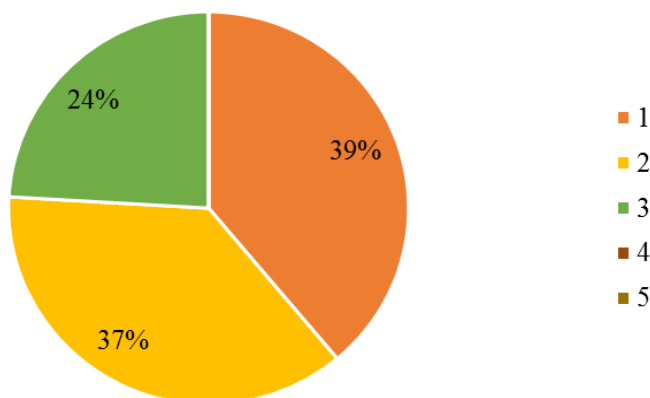
Graf č. 8 – Navštívil/a jste někdy muzeum na Horách Matky Boží?

7.3 Obliba vzhledu místa (místní kulturní a přírodní kapitál)

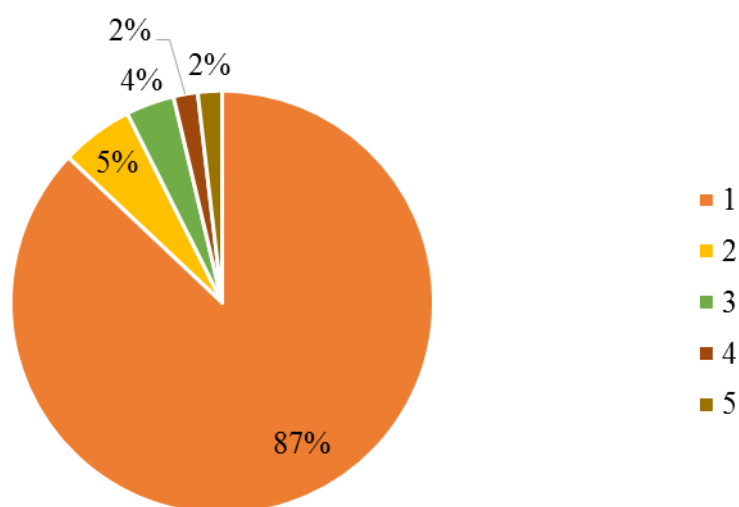
Níže uvedený graf č. 9 ukazuje, jak obyvatelé odpověděli na otázku, jak se jim líbí historická zástavba Hor Matky Boží. Respondenti ve všech případech označili otázku ve škále od 1 do 3. Odpovědi 4 a 5 nebyly v žádném případě zaznamenány. Z celkových dotazovaných odpovědělo 39%, že se jim absolutně líbí historická zástavba. Dalším 37% se líbí zástavba až na nějaké drobnosti, které by mohly vypadat lépe. Zbylých 24% obyvatelů je se zástavbou spokojeno, i když se zde najde hodně nedostatků (například špatná kvalita komunikací a vodovodního potrubí).

Graf č. 9 – Líbí se Vám historická zástavba Hor Matky Boží? (1- absolutně ano, 5- absolutně ne)

Pokud porovnáme graf č. 9 s grafem č. 10 je zřejmé, že se obyvatelům více líbí krajina v okolí Hor Matky Boží, než historická zástavba hornického města, protože jde o 87% ze všech respondentů (oproti 39%). Další odpovědi byly zaznamenány v rozmezí od 5% do 2%. Znamená to ale, že (i když ojediněle) se vyskytly i kritičnější postoje o přírodě než o historické zástavbě.

Graf č. 10 – Líbí se Vám krajina v okolí Hor Matky Boží? (1- absolutně ano, 5- absolutně ne)

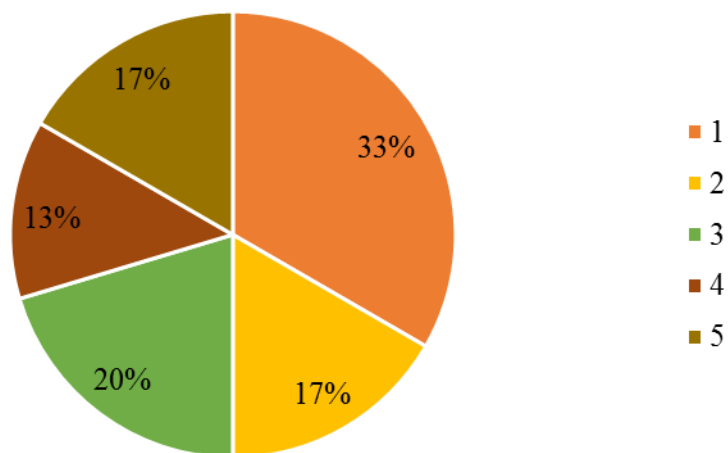

7.4 Využívání místních příležitostí k žití (místní sociální kapitál)

Zájem místních obyvatel navštěvovat různé druhy akcí a veřejných prostranství svědčí o tom, zda navazují kontakty a zda rozšiřují svůj sociální kapitál.

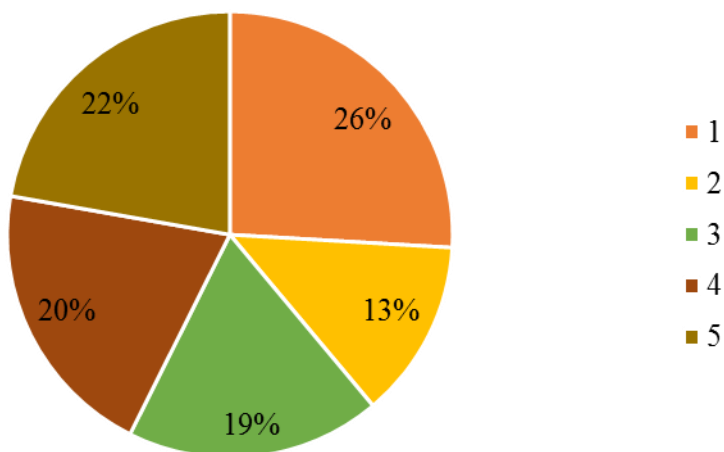
Graf č. 11 popisuje zájem chození místních obyvatel na koupaliště, které je především v době teplých dnů a prázdnin bráno jako hlavní centrum navazování kontaktů. Často tu je pouze u 33% respondentů a skoro dvě třetiny na koupaliště nikdy nechodí (17%).

Graf č. 11 – Chodíte na koupaliště na Horách Matky Boží? (1- často, 5- nikdy)

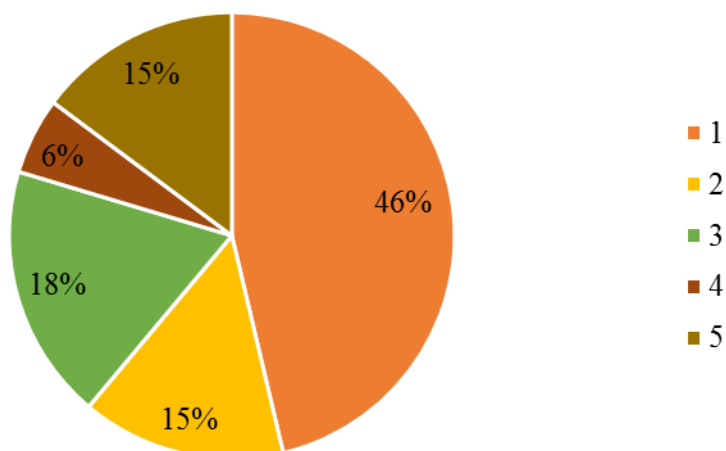
Největšími sportovními událostmi v místě jsou fotbalová utkání. Jejich návštěvnost je uvedena v grafu č. 12. Zápasy TJ Hor Matky Boží navštěvuje vždy 26%. Někdy (odpověď 2) je přijde podpořit pouze 19% a 22% respondentů nikdy na tyto zápasy nechodí.

Graf č. 12 – Navštěvujete fotbalová utkání TJ Hory Matky Boží? (1- vždy, 5- nikdy)

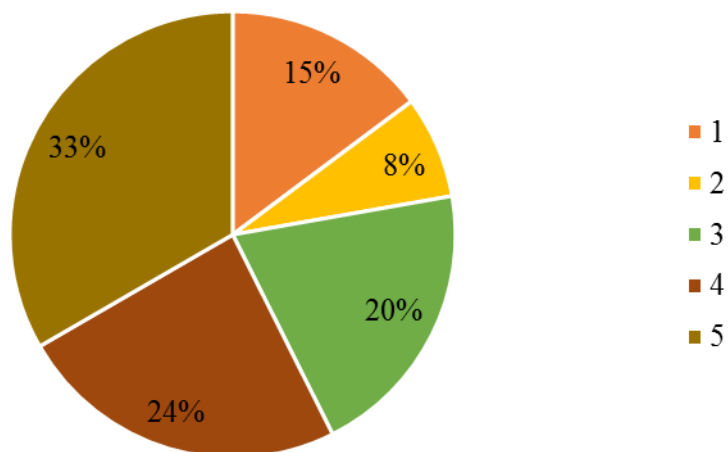
Z níže uvedeného grafu č. 13 vyplývá, že 46% obyvatel každý rok navštěvuje pouťovou zábavu, 15% respondentů na pouťové zábavy nikdy nechodí.

Graf č. 13 – Chodíte na pouťovou zábavu, která se koná každoročně na Horách Matky Boží? (1- vždy, 5- nikdy)

V grafu číslo 14 vidíme, že třetina obyvatel nikdy nechodí do kostela a 15% chodí do kostela často.

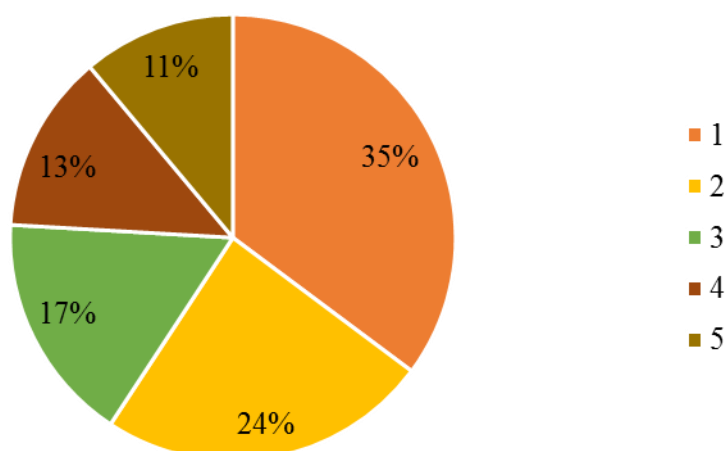
Graf č. 14 – Chodíte někdy na mše do kostela sv. Jména P. Marie? (1- často, 5- nikdy)

Jak je zřejmé z grafu č. 15, obyvatelé moc nenavštěvují akce, které se v místě bydliště pořádají. Jen 35% respondentů chodí na všechny a 11% respondentů nechodí na žádné kulturní a jiné společenské akce.

Graf č. 15 – Navštěvujete kulturní a jiné společenské akce, které se konají na Horách Matky Boží? (1- všechny, 5- žádné)

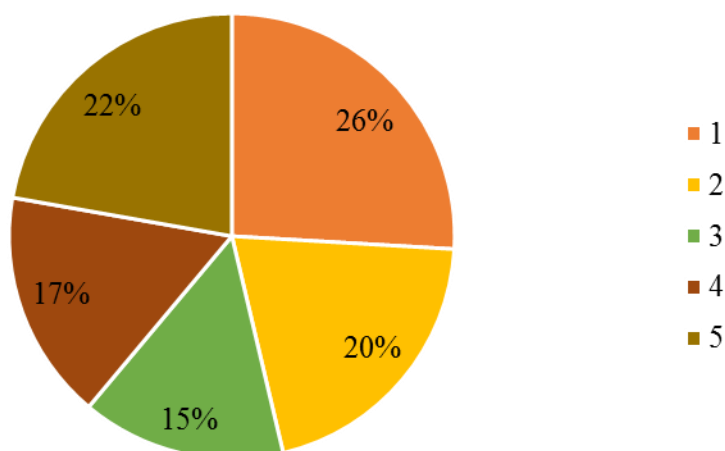

7.5 Veřejná angažovanost (místní sociální kapitál)

I tento oddíl vypovídá o místním sociálním kapitálu. Na rozdíl od předchozího je zaměřen více do aktivního podílu obyvatel na společenském životě v místě a na politické aktivity.

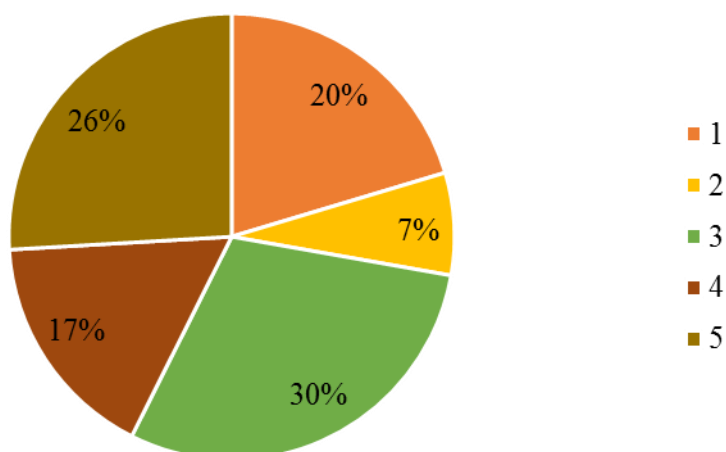
Z výsledků v grafu č. 16 je patrné, že největší část respondentů (26%) se často podílí na organizaci akcí. Na druhé straně je nepříliš menší část (22%) respondentů, kteří se nikdy nepodílí na organizování akcí v místě bydliště.

Graf č. 16 – Podílel/a jste se někdy na organizování některých kulturních, společenských sportovních a zábavních akcí na Horách Matky Boží? (1- často, 5- nikdy)

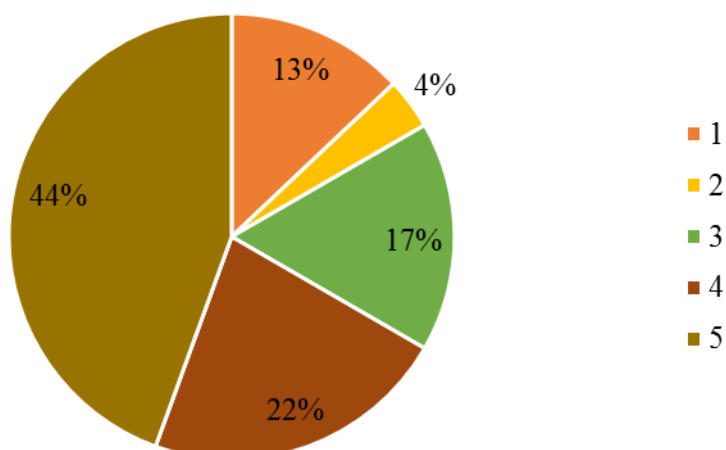
Další výsledky (Graf č. 17) svědčí o tom, že k politickým aktivitám mají obyvatelé spíše pasivní přístup. Vůbec se o místní politiku nezajímá 26% a naopak pouze 20% se o ní zajímá hodně.

Graf č. 17 – Zajímáte se o činnost zastupitelstva? (1- ano, velmi; 5- vůbec ne)

Z grafu č. 18 je zřejmé, že většina lidí nechodí na zasedání zastupitelstva. Je to skoro polovina (44%), zatímco vždy na zasedání chodí 13% respondentů.

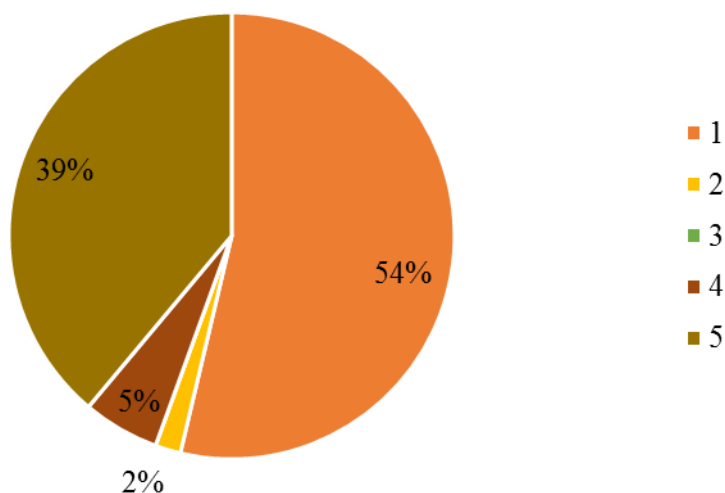
Graf č. 18 – Chodíte někdy na zasedání zastupitelstva? (1- vždy, 5- nikdy)

Poslední otázka v této části se týká voleb do zastupitelstva (Graf č. 19). Voleb se vždy zúčastňuje 54% a občas 2%, což odpovídá občasnému zájmu o politické dění v obci zjišťovanému v jiné otázce. Nikdy se voleb nezúčastnilo 39% a zřídka 5% obyvatel, což

také odpovídá výsledkům v grafu č. 17, kde je uvedeno, že se o činnost zastupitelstva nezajímá 43%.

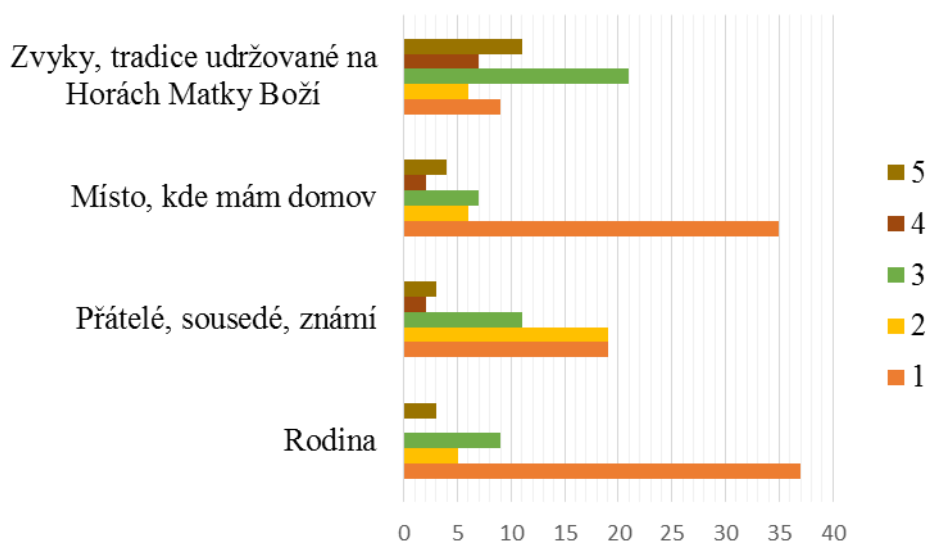
Graf č. 19 – Zúčastňujete se voleb do zastupitelstva? (1- vždy, 5- nikdy)

7.6 Pouto k místu žití (identifikace s místem)

Předposledním sledovaným oddílem zjišťované lokální identity obyvatel Hor Matky Boží je obsah toho, co nejvíce připoutává k této lokalitě. Byly nabídnuty čtyři možnosti a další, kterou by respondenti sami doplnili. Této příležitosti však využil pouze jeden respondent, který za takové pouto označil přírodu.

Graf č. 20 – Co Vás pojí s bydištěm na Horách Matky Boží? (1- velmi, 5- málo)

Z Grafu č. 20 vyplývá následující pořadí faktorů, které připoutávají obyvatele Hor Matky Boží k jejich bydlišti – pořadí bylo vypočítáno jako skóre z odpovědí respondentů na pětistupňové škále.

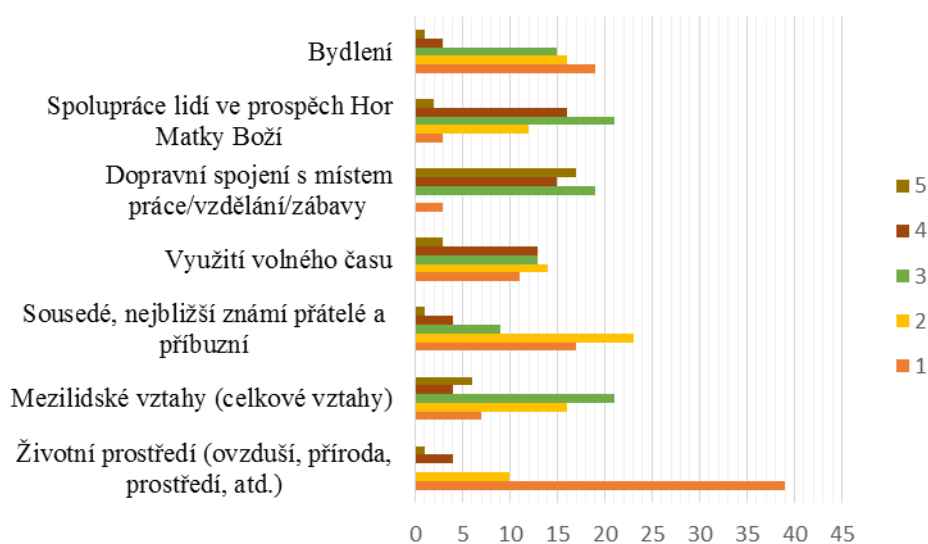
Tabulka č. 3 – Pouto obyvatel k Horám Matky Boží

Pořadí	Faktor	Skóre
1.	Rodina	1,65
2.	Místo, kde mám domov	1,78
3.	Přátelé, sousedé, známí	2,09
4.	Zvyky, tradice udržované na Horách Matky Boží	3,09

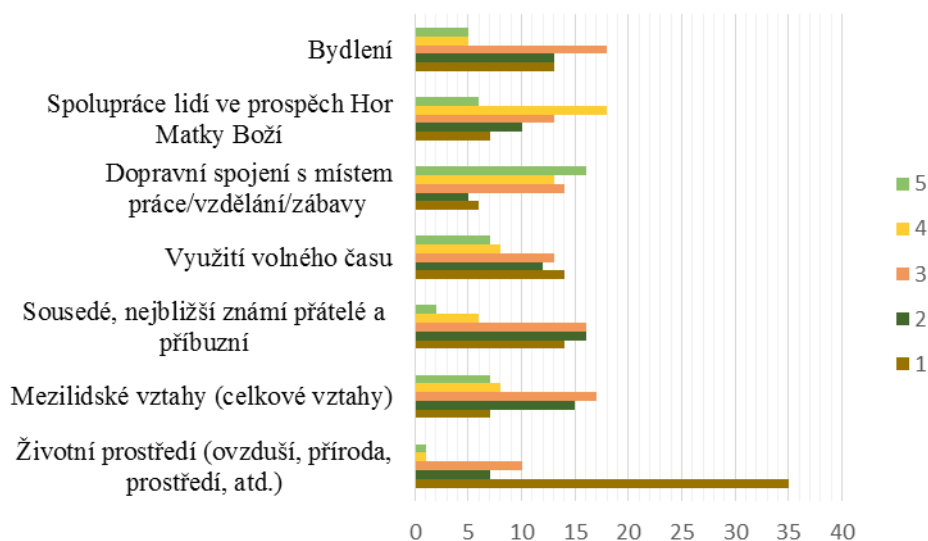
7.7 Spokojenost s žitím v místě (identifikace s místem)

V tomto oddíle jsou porovnávány dvě otázky, které spolu úzce souvisí. Jedná se o spokojenost s žitím v místě bydliště a co by respondenti chtěli nejvíce na Horách Matky Boží změnit. Srovnání uvádí Tabulka č. 4.

Graf č. 21 – Jak jste spokojen/a s žitím na Horách Matky Boží? (1- velmi, 5- málo)

Graf č. 22 – Co byste chtěl/a, aby se na Horách Matky Boží změnilo k lepšímu? (1- není třeba změnit, 5- nejvíce je třeba změnit)

Opět v tomto případě bylo vypočítáno skóre, které vypovídá o míře spokojenosti s vybranými „parametry“ žití v místě (indikují především sociální kapitál, ale také přírodní kapitál a částečně i kulturní kapitál). Aby bylo možno takový obraz spokojenosti porovnat s pocíťovanou potřebou změny, byly v příslušné otázce v dotazníku nabízeny stejné „parametry“ žití v obci a opět bylo vypočítáno skóre potřebnosti změny k lepšímu.

Tabulka č. 4 – Míra spokojenosti s žitím v místě a potřebnost změny

Míra spokojenosti s žitím v místě (Graf č. 21)			Potřebnost změny (Graf č. 22)
Pořadí	Faktor	Skóre	Skóre
1.	Životní prostředí (ovzduší, příroda, prostředí atd.)	1,48	1,63
2.	Sousedé, nejbližší známí, přátelé a příbuzní	2,06	2,37
3.	Bydlení	2,09	2,56
4.	Využití volného času	2,69	2,67
5.	Mezilidské vztahy (celkové vztahy)	2,74	2,87
6.	Spolupráce lidí ve prospěch Hor Matky Boží	3,04	3,12
7.	Dopravní spojení s místem práce/vzdělání/zábavy	3,80	3,52

Z výše uvedené tabulky č. 4 vyplývá, že v obou otázkách jsou „parametry“ vyhodnoceny ve stejném pořadí s podobným skóre. Podle respondentů je nejdůležitějším faktorem

spokojenosti žítí v místě bydliště životní prostředí (ovzduší, příroda, prostředí atd., tedy přírodní kapitál). Koresponduje to s druhou otázkou, jelikož tento faktor chtějí obyvatelé změnit nejméně. Nejvíce jsou ale nespokojeni s dopravním spojením s místem práce/vzdělání/zábavy, jelikož tento „parametr“ získal nejvyšší skóre u obou otázek a největší potřeba změny je tedy pocíťována v oblasti, kterou lze nazvat technicko-přírodní. Mezi těmito krajními polohami se pohybuje spokojenost (a jí odpovídající potřeba změny) s místním sociálním kapitálem - je větší u kapitálu vázaném na neformální blízké vztahy a zhoršuje se směrem použití sociálních vazeb ve prospěch celého společenství. Průměrnou hodnotu vykazuje „parametr“ využití volného času, ve kterém se mísí všechny polohy potenciálu místa (přírodní, kulturní, technický, sociální).

7.8 Zhodnocení výzkumu

Z prvního zkoumaného oddílu dotazníkového šetření vyplývá, že na Horách Matky Boží žije nejvíce starousedlíků, kteří zde mají bydliště po více jak 3 generace. Pokud se do hornického města respondenti přistěhovali, bylo to nejvíce z důvodu životního prostředí, venkovského stylu života a nebo za rodinou, přáteli či známými. V místě bydliště jsou nejvíce hrdí na přírodu, muzeum hornictví a na Křížovou cestu s kaplí Proměnění Páně. I jejich znalosti o historii městečka vypovídají o tom, že jsou pyšní na původ jejich bydliště.

Více než historická zástavba hornického městečka se ale obyvatelům líbí krajina v okolí Hor Matky Boží. I když má městečko zajímavý historický nádech, najdou se tu některé podstatné nedostatky, které ztěžují žití místních obyvatel. Jsou to především nekvalitní komunikace a špatné vodovodní potrubí.

Zájem o rozšiřování sociálního kapitálu v místě bydliště není velký. Nejvíce lidí chodí na poutňovou zábavu, která se pořádá každý rok. Ale i tak sem pravidelně chodí méně jak půlka respondentů. Nejnavštěvovanějším místem na Horách Matky Boží je koupaliště, takže ho můžeme brát jako místní centrum navazování sociálních vztahů. Veřejná angažovanost (rozšiřování sociálního kapitálu) obyvatel v místě jejich bydliště je poměrně nízká. Zájem o politické dění v místě jejich bydliště je pouze tehdy, pokud jsou volby do zastupitelstva, jinak se o místní politiku prakticky nezajímají.

Je zvláštní, že respondenty nejméně připoutávají k místu zvyky a tradice, které bývají typické pro městečka, která mají bohatou historii. Naopak je zde nejvíce poutá rodina a místo, které berou jako svůj domov. Toto místo je pro obyvatele důležité také z hlediska životního prostředí (ovzduší, příroda atd.), které považují za výborné. Také jsou v místě bydliště spokojeni se sousedy, nejbližšími známými, příbuznými a s úrovní bydlení. Nejméně jsou spokojeni s dopravním spojením s okolními vesnicemi a městy. Proto právě tento faktor by si přáli místní obyvatelé změnit nejvíce.

8 Závěr práce

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala lokální identitě na Horách Matky Boží. Cílem bylo posoudit místní lokální identitu na základě vybraných endogenních aspektů, které se s místem pojí. Vesnice má zajímavou a bohatou historii. Vznikla ve třináctém století a v roce 1522 byla povýšena na „královské horní město“. Po vytěžení žil museli obyvatelé shánět jiný způsob obživy, vznikala zde různá řemesla. Tehdy prosperující zemědělství nemělo úspěch z důvodu nedostatku půd, a tak se lidé museli živit například mravenečkářstvím, obuvnictvím, šitím košil a límců nebo zhotovováním dýmek. Později i tato řemesla zanikla a dodnes se dochovaly pouze artefakty s nimi spojené, které jsou vystaveny v místním muzeu. I když mají Hory Matky Boží dnes okolo 100 obyvatel, statut „královského horního města“ jim nebyl doposud odebrán.

Nejprve byla v práci přiblížena teoretická východiska, která se s daným tématem pojí. Tři nejdůležitější východiska v této práci jsou spojena s pojmy identita, region a místo. Identita je dle Paasiho chápána jako sociální proces, který je úzce spjat s lidmi, institucemi nebo s veřejným míněním (Paasi, 2003). Chromý uvádí, že místo se od regionu liší svou každodenností a faktem, že jednotlivci nejsou ve světě sami. Rozdíl mezi místem a regionem není založen na velikosti plochy těchto prostorových jednotek, ale na jejich každodenním vztahu k jednotlivci. Význam místa je spojen s vnímáním místních obyvatel, ale také s vnímáním jeho návštěvníků. Místo člověka (v prostoru) zaniká jeho smrtí. Region má na druhou stranu dlouhé trvání, je historickým procesem uvnitř společnosti a obsahuje specifický rozměr prostorové struktury společnosti (Jančák, Chromý, Marada, 2003).

Před empirickou částí byly vybrány vnitřní faktory, které mohou tvořit indikátory lokální identity. Jsou to sociální, kulturní, lidský a přírodní kapitál, přičemž do sociálního je zahrnut i politický aspekt. Otázky byly vytvořeny v souladu s vybranými faktory. Samotný primární výzkum byl proveden dotazníkovou technikou, a to u 54 respondentů, kteří reprezentují 96,4% domácností této vesnice. Proto je možné výsledky výzkumu zobecnit na obyvatele Hor Matky Boží. Vzorek respondentů zastupují rovnoměrně muži a ženy, průměrný věk je 50 let při věkovém rozpětí od 21 do 80 let.

Důvody přistěhování, hrdost na nějakou okolnost místa a také obliba prostředí místního žití dokazují, že smysl tohoto místa spojují jeho obyvatelé více s jeho přírodním potenciálem (v souvislosti s tím, že jde o venkov) než s historickým kulturním dědictvím (kulturní kapitálem místa). Povědomí o tomto dědictví je ale zřetelné. Nedostatky místa jsou spatřovány především v jeho technických parametrech (místní komunikace, vodovodní potrubí a dopravní spojení s městem).

Identifikace obyvatel s místem je souhrnně vyjádřena poutem k tomuto místu, které je tvořeno hlavně rodinou, vědomím domova zde, přátelstvím. Znatelně méně je toto pouto vyjadřováno účastí na akcích pro celé společenství. Nižší důležitost společného setkávání pak zvýrazňuje nezáměr o místní politiku, která se prakticky redukuje na účast v místních volbách.

Smysl místa pro místní obyvatele a jejich identifikaci s ním pak podtrhuje spokojenost s žitím na Horách Matky Boží a pocíťování potřeby, co je třeba změnit k lepšímu. Opět zde jako „nejlepší“ vychází přírodní kapitál, dále sociální kapitál, respektive jeho část neformalizovaných vztahů a sítí. Někde uprostřed je hodnocen „žitý kulturní kapitál místa“ ve smyslu příležitostí k využití volného času. Pod průměrem se nachází ta část sociálního kapitálu, kterou představuje angažovanost ve prospěch místního společenství. Nejhuře jsou pocíťovány nedostatky vyjadřující odlehlost místa od příležitostí k práci, vzdělání a zábavě.

9 Seznam použitých zdrojů

Literatura

BAUMAN, Z. *Tekutá modernost*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2002. 343 s. Myšlenky (Mladá fronta). ISBN 8020409661.

BENEŠ, V. *Hory Matky Boží: Povídka pro mládež*. 1. vyd. Brno: Epos, 1934. 170 s. Vojty Beneše sebrané spisy pro mládež.

BYSTRICKÝ, R. *Přístupy ke studiu regionální a lokální identity: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta přírodovědecká, 2011. 43 s. Vedoucí bakalářské práce Petr Daněk.

CASTELLS, M. *The power of identity: economy, society and culture*. Malden: Blackwell Publishers, c1997, xv, 461 s. ISBN 1557868743.

DOKOUPIL, J., MATUŠKOVÁ, A., PREIS, J. a kol. *Euroregion Šumava/Bayerischer Wald-Unterer Inn/Mühlviertel*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 185 s. ISBN 9788073804046.

HANZÍK, K., *Hory Matky Boží: Výpis z kroniky obce Hor Matky Boží od Karla Poláka*. Klatovy, 1995, 70 s.

HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. 348 s. ISBN 9788073573393.

HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M., ŠEVČÍKOVÁ, A. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2006. 189 s. ISBN 8021314133.

CHROMÝ, P., SKÁLA, J. *Kulturněgeografické aspekty rozvoje příhraničních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka*. *Geografie*. 2010, roč. 115, č. 2, s. 223–246. ISSN 1212-0014.

JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M. *Geografie na cestách poznání*. In: *Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka*. Praha: Karlova Univerzita, 2003, 197 s. ISBN 80-86561-10-0.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 8071785350.

JANOUSEK, J. *Metody sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 256 s. (Učebnice pro vysoké školy).

KOPP, J. *Horáci a Hory Matky Boží: Vzpomínky s obrázky na dávnou i nedávnou minulost obce*. 1. vyd. (20 výtisků). Plzeň, 2008. 28 s.

MAJER, J. *Po stezkách dějin Hor Matky Boží*. 1.vyd. Příbram: Klub přátel výstavy historie Hor Matky Boží, 1997. 113 s.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 8071841641

NOVOTNÁ, M. *Problémy periferních oblastí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecké fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2005. 184 s. ISBN 8086561216.

PAASI, A. Region and Pace: Regional identity in question. *Progres in Human Geography*, 2003, vol. 28, issue 4, pp. 475-485.

PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ, E. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 199 s. ISBN 9788073573478.

TEMELOVÁ, J., POSPÍŠILOVÁ L., OUŘEDNÍČEK M. *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 203 s. ISBN 9788073803780.

VENCÁLEK, J. *Protisměry územní identity*. 1. vyd. Český Těšín: Olza, 1998, 206 s. ISBN 8086082105.

ZICH, F. *Sociální potenciál v sociologické reflexi: sociální potenciál starého průmyslového regionu - případ Mostecka*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2010, 186 s. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 9788074142970.

ZICH, F. a kol. *Kdo žije v pohraničí: česká část česko-německého pohraničí v procesech společenské transformace a evropské integrace*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996, 129 s. ISBN 8085950189.

Internetové zdroje

BERNARD, J. Endogenní rozvojové potenciály malých venkovských obcí - obtížné hledání a měření jejich vlivu. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]. 2011, roč. 47, č. 4. (PDF) [cit. 2015-11-15]. Dostupný na: < <http://sreview.soc.cas.cz/>>. ISSN 2336-128X.

BERNARD, J. *Královské horní město Hory Matky Boží – Muzeum a naučná stezka* [online]. 2003. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: http://slon.diamo.cz/hpvt/2003/sekce_t/T07%20Bernard.htm

EUREGIO: Bayerischer Wald - Böhmerwald - Unterer Inn [online]. Freyung: Europe direct Freyung, 2007, 01/2015 [cit. 2015-11-17]. Dostupné z: <http://www.euregio.cz/euregio/index>

Příloha č. 1 – Dotazník na lokální identitu Hor Matky Boží

Vážení obyvatelé Hor Matky Boží, ráda bych Vás poprosila o vyplnění dotazníku, který je zaměřen na zjišťování lokální identity obyvatel ve Vaší vesnici. Vyplnění dotazníku trvá přibližně 10 minut a je zcela anonymní. Získané informace budou použity na zpracování mé bakalářské práce. Jsem studentkou oboru Veřejná správa a regionální rozvoj na České zemědělské univerzitě v Praze. Vyplňování je jednoduché a rychlé. Buď:

označte křížkem jednu z nabízených variant odpovědí

..... odpovězte vlastními slovy

1 2 3 4 5 zakroužkujte jednu polohu odpovědi na škále

Děkuji Vám za Váš čas

Veronika Kokschová

1. Čím se, podle Vás, nejvíce proslavily Hory Matky Boží?

- Hornictvím
- Obuvnictvím
- Křížovou cestou
- Šitím košil a límců
- Mravenečkářstvím
- Fotbalem nebo jiným sportem
- Něčím jiným, čím.....

2. Líbí se Vám historická zástavba Hor Matky Boží? (1- absolutně ano, 5- absolutně ne)

1   2   3   4   5

3. Navštívil/a jste někdy muzeum na Horách Matky Boží?

- Ano   Ne

4. Kolik křížků má Křížová cesta na Horách Matky Boží?

16   14   12   10   8   6   4

5. Chodíte někdy na mše do kostela sv. Jména P. Marie? (1- často, 5- nikdy)

1   2   3   4   5

6. Líbí se Vám krajina v okolí Hor Matky Boží? (1- absolutně ano, 5- absolutně ne)

1   2   3   4   5

7. Chodíte na koupaliště na Horách Matky Boží? (1- často, 5- nikdy)

1   2   3   4   5

8. Navštěvujete kulturní a jiné společenské akce, které se konají na Horách Matky Boží? (1- všechny, 5- žádné)

1   2   3   4   5

9. Chodíte na pouťovou zábavu, která se koná každoročně na Horách Matky Boží? (1- vždy, 5- nikdy)

1   2   3   4   5

10. Navštěvujete fotbalová utkání TJ Hory Matky Boží? (1- vždy, 5- nikdy)

1   2   3   4   5

11. Podílel/a jste se někdy na organizování některých kulturních, společenských, sportovních a zábavních akcí na Horách Matky Boží? (1- často, 5- nikdy)

1   2   3   4   5

12. Zajímáte se o činnost zastupitelstva? (1- ano, velmi; 5- vůbec ne)

1   2   3   4   5

13. Chodíte někdy na zasedání zastupitelstva? (1- vždy, 5- nikdy)

1   2   3   4   5

14. Zúčastňujete se voleb do zastupitelstva? (1- vždy, 5- nikdy)

1   2   3   4   5

15. Čím byste se pochlubil/a, kdyby k Vám přijela návštěva, která na Horách Matky Boží ještě nikdy nebyla? (1- rozhodně ano, 5- rozhodně ne)

Muzeum hornictví a řemesel	1	2	3	4	5
Křížová cesta a kaple Proměnění Páně	1	2	3	4	5
Kostel sv. Jména P. Marie	1	2	3	4	5
Přírodou a okolím	1	2	3	4	5
Historickou zástavbou Hor Matky Boží	1	2	3	4	5
Něčím jiným, čím.....	1	2	3	4	5

16. Jak jste spokojen/a s žitím na Horách Matky Boží? (1- absolutně spokojen/a, 5- absolutně nespokojen/a)

Životní prostředí (ovzduší, příroda, prostředí, atd.)	1	2	3	4	5
Mezilidské vztahy (celkové vztahy)	1	2	3	4	5
Sousedé, nejbližší známí, přátelé a příbuzní	1	2	3	4	5
Využití volného času	1	2	3	4	5
Dopravní spojení s místem práce/vzdělání/zábavy	1	2	3	4	5

Spolupráce lidí ve prospěch Hor Matky Boží	1	2	3	4	5
Bydlení	1	2	3	4	5
Jiné, co.....	1	2	3	4	5

17. Co Vás pojí s bydlištěm na Horách Matky Boží? (1- velmi, 5- málo)

Rodina	1	2	3	4	5
Přátelé, sousedé, známí	1	2	3	4	5
Místo, kde mám domov	1	2	3	4	5
Zvyky, tradice udržované na Horách Matky Boží	1	2	3	4	5
Jiné, co.....	1	2	3	4	5

18. Jak dlouho žije Vaše rodina na Horách Matky Boží?

- Naše rodina zde žije 3 a více generací
- Přistěhovali se sem mí rodiče a já jsem se zde narodil/a
- Mí rodiče se sem přistěhovali před 18. rokem mého věku
- Mí rodiče se sem přistěhovali po 18. roku mého věku
- Přistěhoval/a jsem se pouze já, rodiče tu nežijí

19. Pokud jste se sem přistěhoval/a (zakřížkoval/a jste poslední odpověď 18. otázky), co Vás k tomu vedlo? (zde můžete označit více odpovědí)

- Rodina, přátelé, známí
- Zděděný pozemek, dům nebo něco jiného
- Venkovský styl života
- Životní prostředí, příroda
- Možnosti dojíždění do práce/školy/za zábavou
- Jiné, co.....

20. Co byste chtěl/a, aby se na Horách Matky Boží změnilo k lepšímu? (1- není třeba změnit, 5- nejvíce je třeba změnit)

Životní prostředí (ovzduší, příroda, prostředí, atd.)	1	2	3	4	5
Mezilidské vztahy (celkové vztahy)	1	2	3	4	5
Sousedé, nejbližší známí, přátelé a příbuzní	1	2	3	4	5
Využití volného času	1	2	3	4	5
Dopravní spojení s místem práce/vzdělání/zábavy	1	2	3	4	5
Spolupráce lidí ve prospěch Hor Matky Boží	1	2	3	4	5
Bydlení	1	2	3	4	5

Jiné, co..... 1 2 3 4 5

21. Pohlaví

Muž   Žena

22. Kolik je Vám let?.....

Pozn.: Některé otázky byly převzaty z jiných výzkumných šetření lokální identity z důvodu kvalitního a přesného zkoumání identity v této obci.

Příloha č. 2 – Obrázky

Obrázek č. 1 – Erb Hory Matky Boží

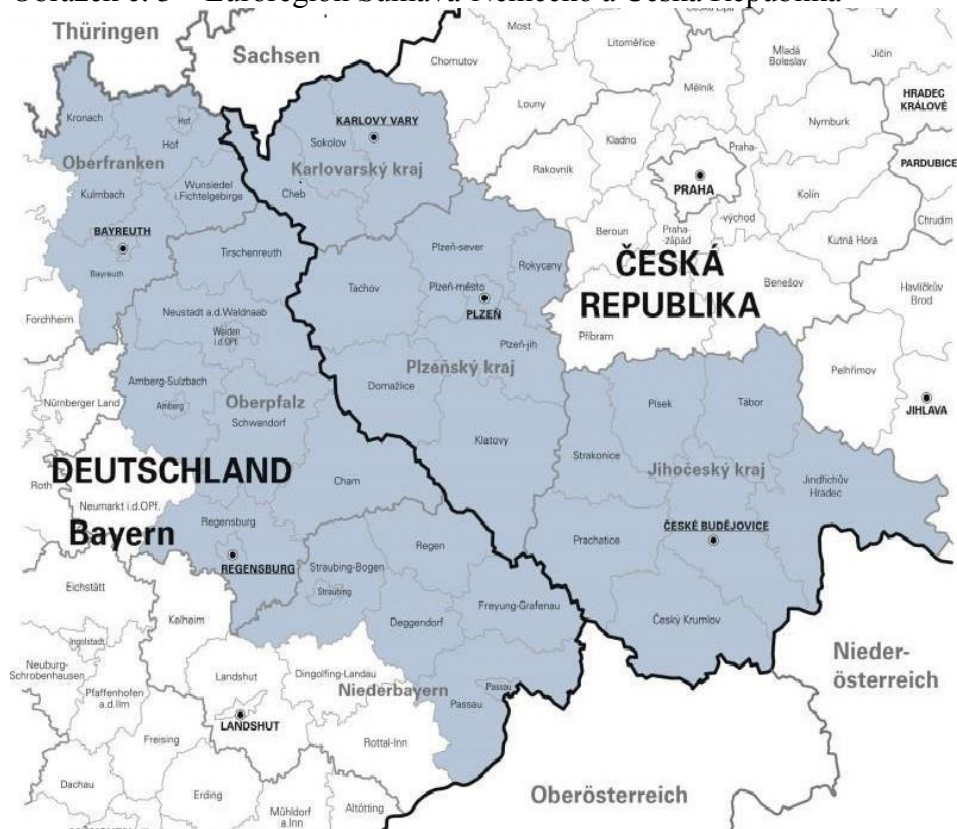
Zdroj: http://www.ngw.nl/heraldrywiki/index.php?title=Hory_Matky_Bo%C5%BE%C3%AD

Obrázek č. 2 – Replika důlního zařízení na Horách Matky Boží

Zdroj: http://slon.diamo.cz/hpvt/2003/sekce_t/T07%20Bernard.htm

Obrázek č. 3 – Euroregion Šumava-Německo a Česká Republika

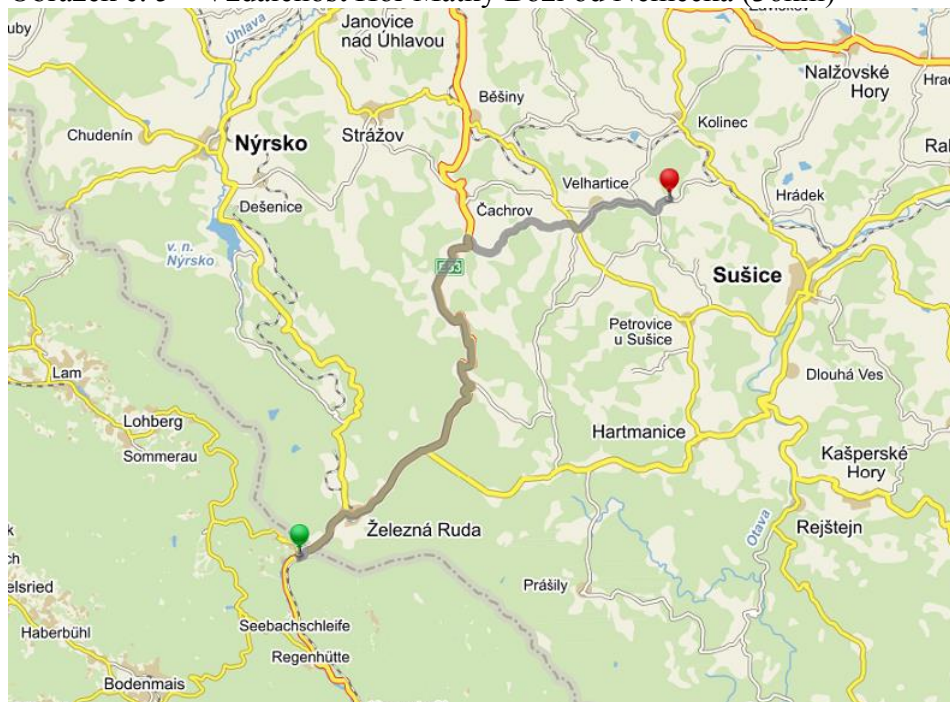
Zdroj: www.euroregio.cz/euroregio/index.php

Obrázek č. 4 – Euroregion Šumava (ČR, Německo a Rakousko)

Zdroj: <http://www.sumava24.cz/?id=clanky-sumava>

Obrázek č. 5 – Vzdálenost Hor Matky Boží od Německa (36km)

Zdroj: Mapy.cz

Obrázek č. 6 – Pomník pro padlí ve válce (1914-1918) na Horách Matky Boží

JAN LUKEŠ *1892 +1914,
JAN VALDMAN *1879 +1914,
KAREL MAŠEK *1893 +1915,
JOSEF BERÁNEK *1894 +1915,
JAN KOPP *1890 +1915,
VÁCLAV LINHART *1898 +1916,
JOSEF HOFMANN *1897 +1918,
VOJTĚCH TRŽ *1894 +1918,
IGNÁC BULKA *1895 +1918

PADLÍ VE VÁLCE
1914 - 1918

Zdroj: <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2263-hory-matky-bozi/>

Obrázek č. 7 – Malovaná opona Hor Matky Boží

Zdroj: http://slon.diamo.cz/hpvt/2003/sekce_t/T07%20Bernard.htm

Obrázek č. 8 – Informační tabule naučné stezky

Zdroj: http://slon.diamo.cz/hpvt/2003/sekce_t/T07%20Bernard.htm

Příloha č. 3 – Text

Hory Matky Boží: Povídka pro mládež - Hoši se bijí

...,Nyní už továrna zase pracovala. A všichni, kdož tehdy Krotilovi podlehli a jejichž mzda byla dnes ještě hubenější, chodili kolem Zibara s bolavým svědomím. Ostatní pak, kteří se bez práce jako stín ploužili cestami k Sušici, ke Klatovům, vracelo se po marném hledání zoufalí k hladovicím dětem. Jana Zibara nenáviděli jako by byl příčinou jejich bídy.

Dávno minuly časy, kdy se na Horách vesele žilo. To ještě ve Zlíně v zemi Moravskoslezské netrčely k nebi vysoké komíny Tomáše Bati. To se ještě na Horách z každé druhé chalupy ozývaly od časného rána údery ševcovských kladívek, proklepávající o veliké hnědé oblásky hovězinu či teletinu.

Tenkrát bzučely v chalupách jako ve včelích úlech od božího rána šicí stoje švadlen, které dodávaly po domácku šité prádlo do klatovských továren a odtud do světa.

V těch časích jezdilo se s Hor na výroční trhy do celého kraje. Počalo se na Matěje, ustalo o žíních. A po žíních znovu až za Všechny svaté. Když se ševcovští mistři vracívali domů s prázdnými, vyprodanými bednami, jelo se za zpěvu s veselou. Seděli na bednách, narovnaných vysoko na vozech, dobrý výdělek v kapsách a starý Šepour, který je vozíval, vytrvale pobízel své koníky. V takových dnech vysedávalo s v hospodách a zpívalo až do bílého rána. "...

Zdroj: Beneš Vojta, Hory Matky Boží: Povídka pro mládež (1934, str. 35-36)